

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

(на матеріалах ПП «РЕАЙ», м. Чернівці)

Студента 2 курсу, 702 групи
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та
фондовий ринок»
освітньої програми
«Фінансовий моніторинг та
податковий менеджмент»

Штефюка
Олександра
Миколайовича

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Томнюк
Тетяна
Леонідівна

В.о. завідувача кафедри
к.е.н., доцент

Багрій
Конон
Леонідович

Чернівці 2025

АНОТАЦІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студента Штефюка Олександра Миколайовича

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Тема роботи: Податкове регулювання діяльності суб'єкта господарювання

Анотація

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретико-методологічні засади податкового регулювання діяльності суб'єктів господарювання та визначено його роль у формуванні фінансової стійкості підприємств. Проаналізовано сутність податкової політики, основні інструменти податкового впливу та актуальні тенденції розвитку податкової системи України, включаючи імплементацію стандартів BEPS.

У другому розділі здійснено оцінку податкового навантаження ПП «РЕАЙ» за 2022–2024 роки. Розглянуто динаміку податку на прибуток, ПДВ та ЄСВ, а також проаналізовано вплив податкових платежів на ключові фінансові показники підприємства: ліквідність, рентабельність, структуру капіталу та зношеність основних засобів. Визначено основні податкові ризики та тенденції у зміні податкового навантаження.

У третьому розділі обґрунтовано напрями оптимізації податкового менеджменту ПП «РЕАЙ» і можливості підвищення ефективності податкового регулювання в Україні. Розглянуто шляхи удосконалення адміністрування податку на прибуток, ПДВ і ЄСВ, перспективи цифровізації податкових процедур та подальшої адаптації до міжнародних стандартів оподаткування. Запропоновано практичні рекомендації щодо підвищення ефективності податкового регулювання на рівні підприємства та держави.

Кваліфікаційна робота викладена на 70 сторінках комп'ютерного тексту. Складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

Ключові слова: податкове регулювання, податкова політика, ПДВ, податок на прибуток, ЄСВ, податкове навантаження, BEPS, фінансово-майновий стан.

The summary

The qualification work examines the theoretical and methodological foundations of tax regulation and its role in shaping the financial stability of enterprises. The study analyzes the essence of tax policy, key tax instruments, and current trends in the development of Ukraine's tax system, including the implementation of BEPS standards.

The second section provides an assessment of the tax burden of PE "REAI" for 2022–2024. The analysis covers the dynamics of corporate income tax, VAT and the unified social contribution, and evaluates their impact on the enterprise's liquidity, profitability, capital structure and depreciation of fixed assets. Major tax risks and trends in the enterprise's tax burden are identified.

The third section substantiates directions for improving the tax management of PE "REAI" and enhancing the efficiency of tax regulation in Ukraine. It considers ways to improve the administration of income tax, VAT and the unified social contribution, as well as the prospects of digitalization and adaptation to international tax standards. Practical recommendations are provided to strengthen the effectiveness of tax regulation at both enterprise and national levels.

The qualification work is presented on 70 pages of computer text. It consists of an introduction, three sections, conclusions and proposals, a list of sources used and appendices.

Keywords: tax regulation, tax policy, VAT, corporate income tax, unified social contribution, tax burden, BEPS, financial stability.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	8
1.1. Сутність та економічний зміст податкового регулювання господарської діяльності економічних суб'єктів	8
1.2. Податкова політика держави та її вплив на функціонування суб'єктів господарювання	12
1.3. Оподаткування підприємств в Україні як інструмент податкового регулювання економічної активності	15
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. МОНІТОРИНГ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ФІНАНСОВО-МАЙНОВИЙ СТАН ПП «РЕАЙ» У 2022-2024 РОКАХ	21
2.1. Аналіз фінансово-майнового стану ПП «РЕАЙ»	21
2.2. Оподаткування прибутку підприємства та його вплив на фінансово-майновий стан ПП «РЕАЙ»	29
2.3. Вплив ПДВ та єдиного соціального внеску на діяльність ПП «РЕАЙ»	37
Висновки до розділу 2	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «РЕАЙ»	44
3.1. Проблеми податкового впливу на діяльність ПП «РЕАЙ»	44
3.2. Шляхи оптимізації податкового навантаження та підвищення ефективності податкового менеджменту ПП «РЕАЙ»	46
3.3. Напрями удосконалення податкового регулювання підприємств в Україні	50
Висновки до розділу 3	55
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах, коли підприємства працюють у середовищі підвищеної економічної турбулентності, коливань цін, трансформації ринкових відносин і постійних змін податкового законодавства, ефективність податкового регулювання стає визначальним чинником їхнього фінансового результату, рівня конкурентоспроможності та інвестиційної активності. Від якості податкових механізмів залежить доступ суб'єктів господарювання до ресурсів, можливість оновлення виробничих фондів, раціональність витрат та прогнозованість грошових потоків. У таких умовах особливої ваги набувають питання оптимізації податкових платежів, зменшення податкових ризиків, підвищення прозорості адміністрування та адаптації підприємств до стандартів міжнародної податкової політики. Саме тому дослідження податкового регулювання діяльності підприємств є не лише теоретично значущим, але й практично необхідним, адже результати такого дослідження сприяють розробленню ефективних управлінських рішень, що забезпечують фінансову стійкість і розвиток бізнесу в умовах сучасних викликів.

Теоретико-методологічні підходи та прикладні аспекти податкового регулювання діяльності суб'єктів бізнесу представлені у працях численних авторів, зокрема Бондарук О.М., Василик О.Д., Вірт М.Я., Іванов Ю.Б., Кізима Т.О., Клепанчук О.Ю., Крисоватий А. І., Опарін В.М., Павлюк К.В., Поколодна М.М., Соколовська А.М., Томнюк Т. Л., Федосов В.М. Юрій С.І. та ін.

Попри значний обсяг наявних наукових досліджень, в умовах нестабільності економічного середовища, зростання фіскального навантаження на бізнес та потреби пошуку ефективних механізмів підтримки економічного зростання України питання удосконалення податкового регулювання діяльності суб'єктів господарювання зберігає високу наукову й практичну актуальність.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексне вивчення теоретичних і прикладних аспектів податкового регулювання

діяльності суб'єктів господарювання та аналіз його впливу на фінансово-майновий стан підприємства, а також розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності податкового менеджменту ПП «РЕАЙ».

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких основних завдань:

1) Розкрити теоретико-методологічні засади податкового регулювання діяльності економічних суб'єктів, з'ясувати сутність, функції та принципи податкової політики держави у ринкових умовах.

2) Дослідити вплив податкової політики на функціонування підприємств, визначити її регулятивний потенціал щодо стимулювання та обмеження економічної активності.

3) Проаналізувати систему оподаткування підприємств в Україні як інструмент податкового впливу, окреслити проблемні аспекти чинного податкового середовища.

4) Оцінити фінансово-майновий стан ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 роках, зокрема динаміку активів, капіталу, зобов'язань, ліквідності та рентабельності підприємства.

5) Дослідити специфіку оподаткування ПП «РЕАЙ» та визначити характер його впливу на ключові показники діяльності підприємства.

6) Виявити проблемні аспекти податкового впливу на підприємство, що обумовлюють потребу удосконалення внутрішнього податкового менеджменту та державної податкової політики.

7) Обґрунтувати напрями оптимізації податкового навантаження ПП «РЕАЙ», розробити пропозиції щодо підвищення ефективності податкового регулювання на рівні підприємства.

8) Сформулювати пропозиції щодо вдосконалення інструментів податкового регулювання в Україні, включаючи перспективи адаптації вітчизняної системи оподаткування до міжнародних стандартів.

Об'єктом дослідження є система податкового регулювання діяльності підприємств в Україні.

Предметом дослідження виступає вплив податкового регулювання на фінансово-економічні показники та розвиток ПП «РЕАЙ» у сучасних умовах господарювання.

Методи дослідження. У роботі застосовано методи наукового абстрагування та системного аналізу, що дозволили всебічно розкрити вплив податкового регулювання на функціонування підприємств. Для дослідження особливостей оподаткування ПП «РЕАЙ» використано інструментарій економіко-статистичного аналізу, зокрема методи групування, порівняння динамічних рядів, табличного та графічного узагальнення. Крім того, у процесі оцінювання ролі податкових інструментів у стимулюванні економічної активності суб'єктів господарювання застосовано порівняльно-описовий метод, що дало змогу встановити закономірності та тенденції їхнього впливу в сучасних умовах.

Інформаційною базою слугували наукові праці та дослідження вітчизняних науковців. Для аналізу впливу податкової системи на діяльність підприємств в Україні використано нормативно-правове забезпечення, фінансова та податкова звітність ПП «РЕАЙ».

Наукова новизна результатів дослідження полягає у подальшому розвитку теоретичних і прикладних підходів до оцінювання впливу податкового регулювання на діяльність підприємства та удосконаленні підходів до формування ефективного податкового менеджменту в умовах сучасних викликів. У межах проведеного дослідження:

- уточнено змістове наповнення поняття «податкове регулювання» в контексті діяльності суб'єктів господарювання, що дозволило поглибити розуміння його регулятивної та стимулюючої ролі, а також взаємозв'язку між податковою політикою та фінансовими результатами підприємства.
- запропоновано практичні напрями оптимізації податкового менеджменту ПП «РЕАЙ», які ґрунтуються на поєднанні внутрішніх управлінських заходів (податкове планування, аудит ПДВ-операцій,

управління оборотним капіталом) з можливостями застосування інвестиційних податкових стимулів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в систематизації інструментарію податкового регулювання діяльності підприємств, виявленні можливостей підвищення його ефективності в Україні.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано наукову статтю на тему «Напрями удосконалення податкового регулювання підприємств в Україні» (Збірник студентських наукових праць, випуск XXXVI, 2025). Результати дослідження апробовано на студентській науковій інтернет-конференції іноземними мовами у рамках міжнародного проєкту «Зв'язки між теорією та практикою в транскордонній освіті в Румунії та Україні» з доповіддю на тему «Features of implementing tax policy in ukraine during martial arts» (27.05.2025 р. Україна, м. Чернівці, ЧТЕІ ДТЕУ).

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 60 сторінках, що містять 6 таблиць та 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Сутність та економічний зміст податкового регулювання господарської діяльності економічних суб'єктів

Податкове регулювання посідає центральне місце в системі державного впливу на економіку, оскільки саме через податки держава може не лише акумулювати фінансові ресурси, а й цілеспрямовано впливати на поведінку суб'єктів господарювання. У найзагальнішому вигляді податкове регулювання розуміють як сукупність інструментів, заходів та механізмів, за допомогою яких держава через податкову систему впливає на обсяг, структуру і результати економічної діяльності підприємств.

У вітчизняній фінансовій науці існує низка підходів до трактування цього поняття. Так, у працях О.Д. Василика та К.В. Павлюка податкове регулювання розглядається як важлива складова державних фінансів, яка забезпечує перерозподіл частини створеного валового внутрішнього продукту на користь держави та суспільства, але водночас має враховувати інтереси платників податків і не руйнувати стимули до підприємницької діяльності [6, с. 246].

У підручнику з теорії фінансів за редакцією В.М. Федосова та С.І. Юрія наголошується, що податки виконують не лише фіскальну функцію, а й регулюючу, перерозподільчу й стимулюючу, а отже, податкове регулювання слід пов'язувати з цілеспрямованим використанням саме цих функцій у межах податкової політики держави [50, с. 378].

Окремий напрям дискусії стосується того, що є головним у податковому регулюванні: рівень ставок чи організація адміністрування. Частина науковців робить акцент на параметрах податкових ставок. Зокрема, у дослідженнях М.Я. Вірта та О.Ю. Клепанчука податкове регулювання розвитку малого бізнесу розглядається насамперед через призму диференціації ставок, пільг і

спеціальних режимів, які можуть або стимулювати підприємництво, або, навпаки, його стримувати [21].

Інші автори, як-от Т.Ю. Загорельська, наголошують, що вирішальну роль відіграє поєднання правових норм і практики їх застосування. На її думку, податкове регулювання фактично реалізується не лише нормами законів, а й підзаконними актами, методичними роз'ясненнями, а також якістю податкового адміністрування, що впливає на реальне податкове навантаження та поведінку платників [16, с.289].

Певну полеміку викликає також питання меж втручання держави через податки. А.М. Соколовська у своїх працях про податкову систему України підкреслює, що надмірне використання податків як інструмента втручання може деформувати ринкові стимули, підштовхувати бізнес до тінізації й мінімізувати інвестиційну активність. У цьому контексті вона виступає за збалансоване податкове регулювання, яке поєднує фіскальну ефективність з економічною нейтральністю [45, с. 67].

Натомість у більш нових дослідженнях, присвячених податковому регулюванню в умовах воєнного стану, акцент зміщується. Наприклад, у публікаціях, що аналізують зміни в податковому регулюванні у 2022–2024 роках, наголошується, що в кризових умовах держава свідомо посилює роль податкових механізмів для підтримки обороноздатності, критичної інфраструктури та окремих галузей, навіть якщо це тимчасово збільшує податкове навантаження для бізнесу [22-26, 32, 35, 53, 55].

Важливим є й те, що податкове регулювання проявляється не лише в тому, скільки податків сплачує підприємство, а й у тому, як саме ці податки впливають на його фінансові потоки, структуру капіталу та інвестиційні рішення. ПДВ впливає на оборотні кошти через систему податкових зобов'язань і податкового кредиту; податок на прибуток визначає обсяг чистого прибутку, доступного для реінвестування; ЄСВ формує додаткове навантаження на фонд оплати праці; місцеві податки впливають на витрати, пов'язані з утриманням основних засобів та земельних ділянок.

Сучасні дослідження (зокрема Ю.Б. Іванова та М. І. Карліна) наголошують, що ефективне податкове регулювання повинно враховувати галузеву специфіку, розмір підприємства, структуру його активів та джерел фінансування. Для капіталомістких виробництв (як, наприклад, деревообробна промисловість) особливе значення мають режими амортизації та оподаткування прибутку; для малого бізнесу — гнучкість режимів оподаткування й адміністративне навантаження [17].

Отже, підсумовуючи наукові підходи, податкове регулювання можна визначити як інституційно оформлену систему впливу держави на фінансові результати, інвестиційну активність та структуру ресурсів підприємств через встановлення, зміну й адміністрування податків і зборів, причому ключовими вимогами до такої системи є збалансованість, передбачуваність та економічна доцільність.

Податкове регулювання є однією з ключових складових системи державного впливу на економіку, яка забезпечує баланс між інтересами держави та можливостями суб'єктів господарювання. На сучасному етапі розвитку України система оподаткування відіграє роль не лише фіскального інструмента для наповнення бюджету, але й важливого важеля впливу на інвестиційну активність, фінансові результати підприємств, структуру їх капіталу та конкурентоспроможність на ринку.

Сутність податкового регулювання полягає в целеспрямованому застосуванні державою податків, зборів і обов'язкових платежів з метою створення умов для розвитку економіки, стимулювання підприємницької ініціативи, підтримання бюджетної стабільності та забезпечення соціальних потреб суспільства. Через зміну ставок, баз оподаткування, порядку адміністрування податків і використання пільг держава може як стимулювати, так і стримувати окремі види господарської діяльності, впливаючи на їх рентабельність та доцільність.

Економічний зміст податкового регулювання розкривається через його функціональну складову. Податки виконують низку функцій:

- фіскальну, спрямовану на акумулювання доходів до бюджету;
- регулюючу, що забезпечує вплив на поведінку суб'єктів господарювання та пов'язана з підтримкою інноваційних, інвестиційних, соціально важливих напрямів діяльності;
- контрольну, яка дозволяє державі відстежувати економічну поведінку платників податків та запобігати ухиленню.

Особливість податкового регулювання полягає в тому, що воно охоплює всі етапи фінансово-господарського циклу підприємства: формування доходів, структуру витрат, визначення фінансових результатів, інвестиційні рішення, формування кадрової політики, управління оборотним капіталом. Так, збільшення ставок непрямих податків (наприклад, ПДВ або акцизу) впливає на кінцеву ціну продукції й може зменшувати попит на неї. Натомість зниження ставки податку на прибуток або надання пільг інвесторам стимулює модернізацію виробництва, що, своєю чергою, підвищує конкурентоспроможність підприємств.

У сучасних умовах податкове регулювання стає важливою складовою стратегічного управління підприємством. Ефективне управління податковими потоками дозволяє забезпечити оптимальну структуру витрат, прогнозованість грошових потоків і мінімізацію податкових ризиків. Підприємства, які використовують податкове планування як елемент фінансової стратегії, здатні отримувати конкурентні переваги за рахунок більш раціонального використання ресурсів.

Узагальнюючи, можна зазначити, що податкове регулювання виступає системою взаємодії між державою та підприємством, у якій податки виконують багатовекторну роль — від фіскального навантаження до інструмента мотивації та стимулювання економічного розвитку. Ефективність цієї системи визначається не лише законодавчою базою, але й рівнем податкової культури, якістю адміністрування та здатністю підприємств адаптуватися до змін у податковому середовищі.

1.2. Податкова політика держави та її вплив на функціонування суб'єктів господарювання

Податкова політика є практичною площиною реалізації податкового регулювання. Якщо податкове регулювання описує що саме робить держава через податки, то податкова політика відповідає на питання як, з якою метою і в якому напрямі здійснюється цей вплив. У найширшому розумінні податкова політика — це система цілей, принципів, інструментів та рішень держави у сфері оподаткування, спрямована на досягнення певних соціально-економічних результатів.

У фінансовій літературі існує певна розбіжність у трактуванні змісту податкової політики. Наприклад, у класичних українських роботах, присвячених податкам та податковій політиці, податкова політика визначається переважно як фіскальний інструмент, основне завдання якого — забезпечення доходів бюджету. Натомість більш сучасні дослідження наполягають на тому, що податкова політика повинна відігравати активно регулюючу роль, впливаючи на інвестиції, інновації, зайнятість та структурні зрушення в економіці.

А.М. Соколовська, аналізуючи особливості податкової системи України, підкреслює, що по суті податкова політика — це компроміс між фіскальними запитами держави та можливостями реального сектору економіки, і успішною її можна вважати лише тоді, коли цей компроміс досягається без надмірних втрат для розвитку бізнесу [45, с. 146].

Р.Я. Галамай, досліджуючи бюджетну та податкову політику, наголошує на необхідності гармонізації податкової системи з цілями економічного зростання та стимулювання підприємництва. Він вказує, що оптимальна податкова система повинна не стільки «викачувати» ресурси з бізнесу, скільки створювати умови, за яких розширення податкової бази відбувається завдяки зростанню економічної активності, а не за рахунок підвищення ставок [7, с. 117].

Наукова полеміка стосується також ступеня жорсткості податкової політики. Одна група авторів виступає за «м'яку» податкову політику зі зниженими ставками й широким застосуванням податкових стимулів (інвестиційні податкові кредити, пільги для пріоритетних галузей, пільгові режими для малого бізнесу) [15, 19, 31,40]. Інша група науковців звертає увагу на ризики недоотримання бюджетних надходжень та можливу розбалансованість публічних фінансів у разі надмірної лібералізації [34, 37, 43,]. Саме тому в умовах воєнного стану й післявоєнного відновлення все частіше говорять про необхідність селективної податкової політики: одночасне поєднання жорстких фіскальних вимог до окремих сегментів і цільових пільг — до інших.

Для суб'єктів господарювання податкова політика проявляється через:

- рівень податкового навантаження (сукупна частка податків у доході чи валовому результаті);
- структуру податків (питома вага прямих і непрямих податків, внесків, місцевих зборів);
- якість податкового адміністрування (простота звітності, цифровізація, ризик-орієнтований контроль);
- стабільність і передбачуваність податкових норм.

У роботах, присвячених аналізу ефективності української податкової політики, неодноразово підкреслюється, що часта зміна податкових правил є одним із ключових факторів, які знижують інвестиційну привабливість економіки та ускладнюють стратегічне планування бізнесу [55, с. 297].

Окремо варто відзначити, що податкова політика впливає на структуру капіталу підприємств. За високого податкового навантаження на прибуток підприємства менш охоче реінвестують прибуток і можуть частіше вдаватися до позикового фінансування, тоді як стимули, пов'язані з інвестиційними витратами (наприклад, прискорена амортизація, податкові знижки на капітальні інвестиції), заохочують оновлення основних засобів і модернізацію виробництва. Це безпосередньо стосується підприємств реального сектору,

подібних до ПП «РЕАЙ», де податкові рішення здатні або прискорювати, або відкладати інвестиційні проєкти.

Узагальнюючи наукові підходи, можна сказати, що податкова політика — це цілісна система рішень держави щодо структури, рівня та адміністрування податків, яка має двоєдину мету: забезпечення стабільності бюджету та створення умов для розвитку підприємництва. Від того, наскільки вдало державі вдається збалансувати ці дві цілі, залежить і реальний вплив податкової політики на функціонування суб'єктів господарювання.

Податкова політика — це стратегічна лінія дій держави у сфері встановлення, зміни й адміністрування податків, спрямована на забезпечення стабільності бюджетної системи та вплив на соціально-економічний розвиток країни. Для підприємств вона є зовнішнім фактором, який визначає можливі напрями їх фінансової поведінки.

Залежно від економічних умов та поставлених завдань податкова політика може бути:

- фіскальною, коли держава робить акцент на наповненні бюджету та може підвищувати ставки податків;
- стимулюючою, коли через пільги та податкові канікули підтримується розвиток інновацій, малого бізнесу, стратегічних галузей;
- нейтральною, яка спрямована на забезпечення стабільності та передбачуваності без суттєвих змін.

На практиці податкова політика визначає:

- 1) рівень податкового навантаження;
- 2) доступність інвестиційних ресурсів;
- 3) привабливість підприємництва;
- 4) здатність підприємств до розширення виробництва.

Інструменти податкової політики охоплюють зміни ставок податків, звільнення від оподаткування певних операцій, механізми прискореної амортизації, інвестиційні кредити, спеціальні режими оподаткування, знижені

ставки на окремі види діяльності тощо. Наприклад, запровадження прискореної амортизації стимулює оновлення основних засобів, а повернення частини ПДВ інвесторам підвищує інвестиційну активність у виробничих галузях.

В Україні податкова політика останніх років зазнавала суттєвих трансформацій, пов'язаних як з економічними кризами, так і з необхідністю адаптації до європейських стандартів. Значний вплив на систему податкового регулювання справили воєнний стан та зміна економічних пріоритетів держави. Зокрема, тимчасові податкові послаблення у 2022 році були спрямовані на підтримку бізнесу в умовах шоку, тоді як починаючи з 2023–2024 років, спостерігається поступове повернення до більш жорсткої фіскальної політики.

Для суб'єктів господарювання все це означає необхідність постійного перегляду фінансових стратегій та адаптації до змін податкового середовища. Ефективність функціонування підприємства в значній мірі залежить від передбачуваності податкової політики, якості адміністрування та стабільності правових норм.

1.3. Оподаткування підприємств в Україні як інструмент податкового регулювання економічної активності

Оподаткування підприємств в Україні є одним із визначальних інструментів державного впливу на економічні процеси, оскільки саме через податки держава формує умови функціонування підприємницького сектору, визначає рівень фінансового навантаження на бізнес та впливає на формування доходів бюджетної системи. В українській фінансовій науці загальновизнаною є думка, що система оподаткування не повинна виконувати виключно фіскальну роль: вона покликана також стимулювати економічний розвиток, сприяти оновленню виробничих потужностей і забезпечувати конкурентоспроможність національного бізнесу. Саме тому сучасні підходи до оцінювання системи оподаткування передбачають аналіз не лише податкових

ставок, а й структури податків, механізмів адміністрування та передбачуваності податкової політики.

Науковці, зокрема А.М. Соколовська, у своїй монографії про податкову систему України підкреслює, що ефективність податкового регулювання значною мірою визначається якістю побудови податкової системи — її логікою, структурою, збалансованістю між різними видами податків та їх впливом на виробничі процеси [45, с. 134]. Інші дослідники, такі як В.М. Федосов і С.І. Юрій, значну увагу приділяють питанням системності оподаткування, наголошуючи на важливості того, щоб податкове навантаження не лише забезпечувало бюджет, але й не стримувало економічну активність підприємств. У своїх працях вони особливо підкреслюють, що податкова система має враховувати специфіку галузей, структуру капіталу та можливості суб'єктів господарювання адаптуватися до податкових змін [50, с. 376].

У структурі оподаткування підприємств в Україні ключове значення мають три основні складові: податок на додану вартість (ПДВ), податок на прибуток підприємств та єдиний соціальний внесок (ЄСВ). Саме ці податки формують найбільшу частину податкового навантаження та мають найсуттєвіший вплив на фінансові результати. До цієї групи варто додати також місцеві податки — податок на землю, податок на нерухомість, екологічний податок, транспортний податок тощо, які, хоч і не є домінуючими у загальній структурі податкових платежів, але відіграють важливу роль у формуванні витрат підприємств, особливо тих, що працюють у капіталомістких або екологічно чутливих галузях.

ПДВ в Україні виконує не лише фіскальну, але й регулятивну функцію. На думку Пилипенко Н. Ю., ПДВ є важливим інструментом впливу держави на оборотні кошти підприємств, оскільки визначає обсяг тимчасово вилучених ресурсів через механізм податкових зобов'язань і податкового кредиту [38]. Проблемою системи ПДВ в Україні, на що звертають увагу численні дослідники, є складність адміністрування, велика кількість винятків та неоднорідність підходів до оподаткування різних видів операцій. Водночас

ПДВ вважається одним із найстабільніших джерел бюджетних надходжень, тому держава зацікавлена у його збереженні та подальшому удосконаленні.

Для підприємств виробничого сектору ПДВ має особливе значення, оскільки впливає на структуру собівартості, обсяг оборотного капіталу та планування фінансових потоків. Часті зміни правил формування податкового кредиту, запровадження ризик-моніторингу податкових накладних та критерії блокування операцій створюють додаткові ризики, що знижують ефективність фінансового менеджменту. Науковці, зокрема Т.Ю. Загорельська, детально описують проблеми адміністрування ПДВ як один із ключових бар'єрів розвитку підприємницької діяльності [16, с. 216].

Значний вплив на діяльність підприємств має податок на прибуток. Теоретично він має стимулювати раціональну структуру витрат, формування прибутку, реінвестування власних коштів у модернізацію виробництва. За висновками В. Опаріна, податок на прибуток може виконувати потужну стимулюючу функцію за умови надання інвестиційних податкових кредитів, застосування прискореної амортизації та звільнення від оподаткування певних видів інноваційної діяльності [36, с. 277]. Проте на практиці в Україні податок на прибуток часто виконує переважно фіскальну роль, а механізми стимулювання залишаються недостатньо розвиненими.

Проблемним аспектом є також наявність податкових різниць — елементу, який суттєво ускладнює облік та може створювати додаткові адміністративні витрати. Деякі підприємства, зокрема малі та середні, відмовляються від застосування податкових різниць, обираючи більш просту модель, що базується на прямому оподаткуванні бухгалтерського прибутку.

Єдиний соціальний внесок, попри те, що не належить до податків у класичному розумінні, фактично має податкову природу, оскільки є обов'язковим платежем, розмір якого визначається законодавством. Його частка у витратах підприємств може бути значною, особливо у трудомістких галузях, хоча для багатьох підприємств реального сектору він становить 2–5 % загальних витрат. У працях Л. Лисяк та С. Каламбет ЄСВ розглядається як

чинник, що впливає на соціальну захищеність працівників, але одночасно — як елемент витрат, який може стримувати зростання заробітних плат та інвестицій у персонал [27, с. 69].

Місцеві податки становлять відносно невелику частку витрат підприємств, але їх роль зростає, особливо у контексті децентралізації. Податок на майно, земельний податок, збір за місця для паркування, туристичний збір — ці елементи системи оподаткування впливають на розміщення виробництва, використання земельних ділянок та експлуатацію майнових комплексів. У дослідженнях О. Кириленко зазначається, що місцеві податки дедалі частіше використовуються органами місцевого самоврядування не лише як джерело доходів, а й як інструмент регулювання економічної поведінки підприємств [19, с. 137].

Суттєвим елементом системи оподаткування є механізм адміністрування. Саме якість адміністрування визначає реальні умови виконання податкових зобов'язань. Вітчизняні дослідники неодноразово зазначали, що складність процедур, часті зміни нормативних документів та наявність ризиків штрафних санкцій створюють значні трансакційні витрати для бізнесу. За оцінками Державної податкової служби та незалежних експертів, суб'єкти господарювання витрачають значний ресурс на підготовку звітності, комунікацію з податковими органами та усунення технічних ризиків, пов'язаних із блокуванням податкових накладних.

У той же час реформа цифровізації податкових процедур, запровадження системи електронного адміністрування ПДВ, автоматизація процесів звітності та використання ризик-орієнтованих моделей контролю значно покращили якість адміністрування. Це відзначають як державні, так і незалежні експертні установи. У працях І. Луїної підкреслюється, що цифровізація є необхідною умовою підвищення прозорості та зменшення корупційних ризиків у податковій сфері [29, с. 146].

У системі оподаткування важливе місце займає оцінювання податкового навантаження. У вітчизняній науковій літературі зустрічаються різні методи

його визначення, зокрема через відношення податкових платежів до доходу підприємства, величини витрат або фінансового результату. Міжнародні організації, такі як Світовий банк, використовують показник Total Tax Rate (TTR), який показує, яку частку від прибутку підприємство витрачає на податки. У глобальному рейтингу Doing Business Україна має середній рівень податкового навантаження порівняно з європейськими країнами, проте за оцінками українських дослідників (наприклад, О. Шевчук), через непрямі витрати — ризики, адміністрування, технічні бар'єри — фактичне навантаження є відчутно вищим.

Підсумовуючи, можна зазначити, що система оподаткування підприємств в Україні є складною багатокомпонентною структурою, яка виконує як фіскальні, так і регулятивні функції. Її вплив проявляється у формуванні собівартості, визначенні фінансового результату, створенні умов для інвестиційної діяльності та регулюванні оборотних коштів. Наукова дискусія щодо оптимальної моделі оподаткування триває, але більшість українських дослідників погоджуються, що ефективність податкової системи залежить від збалансованості між фіскальними потребами держави і можливостями підприємств.

Висновки до розділу 1

Проведене теоретичне дослідження дозволило сформулювати цілісне розуміння сутності податкового регулювання, його місця в системі державного управління економікою та особливостей впливу на діяльність суб'єктів господарювання. Аналіз широкого кола наукових підходів і позицій українських дослідників свідчить про складність та багатогранність податкового регулювання, яке поєднує фіскальні, стимулюючі, контрольні та перерозподільчі функції, забезпечуючи взаємозв'язок між державою та бізнесом.

У роботах вітчизняних науковців наголошується, що податкове регулювання виконує роль економічного механізму, здатного безпосередньо

впливати на формування доходів підприємства, структуру витрат, інвестиційну активність, політику управління оборотним капіталом, а також на поведінкові рішення підприємців.

Поглиблений аналіз концепту «податкова політика» засвідчив, що вона виступає практичним інструментом реалізації податкового регулювання. У сучасній українській науковій думці простежується еволюція поглядів: від трактування податкової політики як виключно інструмента наповнення бюджету — до розуміння її як системи впливу на інвестиційні, інноваційні та структурні процеси в економіці. Зіставлення аргументів різних груп дослідників дозволяє стверджувати, що найбільш результативною є податкова політика, яка поєднує стимулюючі та селективні механізми з належною фіскальною відповідальністю.

У межах третього підпункту увага була зосереджена на системі оподаткування підприємств як інструменті регулювання їхньої економічної активності. У роботі узагальнено, що структура податкових платежів для підприємств охоплює прямі та непрямі податки, соціальні внески та місцеві збори. Кожний із цих елементів по-різному впливає на фінансові результати: ПДВ визначає обсяг оборотних коштів, податок на прибуток формує можливості для реінвестування, ЄСВ впливає на витрати на персонал, а місцеві податки — на вартість утримання майнових ресурсів. Важливо також, що якість адміністрування податків, включаючи цифровізацію, ризик-орієнтовані моделі контролю та стабільність регуляторних процедур, істотно впливає на реальний рівень податкового навантаження.

Загалом зміст розділу демонструє, що податкове регулювання є складною системою, у якій взаємодіють правові норми, економічні механізми, адміністративні процедури та фінансово-поведінкові реакції суб'єктів господарювання. Успішність цієї системи визначається здатністю держави забезпечити збалансованість між фіскальною ефективністю та створенням умов для розвитку підприємництва.

РОЗДІЛ 2

МОНІТОРИНГ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ФІНАНСОВО-МАЙНОВИЙ СТАН ПП «РЕАЙ» У 2022-2024 РОКАХ

2.1. Аналіз фінансово-майнового стану ПП «РЕАЙ»

Аналіз фінансово-майнового стану ПП «РЕАЙ» здійснено на підставі фінансової звітності малого підприємства (форми № 1-м, № 2-м) за 2022–2024 рр. Підприємство здійснює діяльність у сфері лісопильного та стругального виробництва, що характеризується значною часткою матеріальних ресурсів у структурі собівартості, потребою в основних засобах виробничого призначення та суттєвими обсягами оборотних активів (запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів).

Майновий стан підприємства передусім відображається через склад і структуру його активів. Узагальнюючі дані щодо динаміки активів ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 рр. наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка та структура активів ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 рр.

Показник	2022		2023		2024		Відхилення 2024/2022	
	тис. грн	частка, %	тис. грн	частка, %	тис. грн	частка, %	тис. грн	%
Необоротні активи	1521,2	61,9	1676,2	59,4	1374,2	62,2	–147,0	+0,3
Оборотні активи	937,5	38,1	1146,8	40,6	836,1	37,8	–101,4	–0,3
Валюта балансу	2458,7	100,0	2823,0	100,0	2210,3	100,0	–248,4	–

За 2022–2024 роки період можна виокремити такі тенденції:

1. Валюта балансу у 2023 р. зросла з 2458,7 до 2823,0 тис. грн (на 14,8 %), що свідчить про нарощення майнового потенціалу підприємства. У 2024 р. спостерігається зменшення активів до 2210,3 тис. грн (–21,7 % порівняно з 2023

р. та $-10,1$ % до рівня 2022 р.), що може бути пов'язано як з оптимізацією запасів, так і з прискореним погашенням зобов'язань.

2. Структура активів залишається відносно стабільною: частка необоротних активів коливається біля $60\text{--}62$ %, а оборотних – $38\text{--}41$ %. Це свідчить про капіталомісткий характер виробництва, типовий для деревообробної галузі, де значну роль відіграють основні засоби (виробниче обладнання, будівлі тощо).

3. У 2024 р. порівняно з 2022 р. частка необоротних активів дещо зросла (з $61,9$ до $62,2$ %), тоді як частка оборотних – знизилася. З одного боку, це підтримує виробничий потенціал, з іншого – дещо звужує маневреність ресурсів, оскільки частина капіталу «закріплена» в довгострокових активах.

Структуру оборотних активів доцільно деталізувати, оскільки саме вони забезпечують поточну платоспроможність підприємства. Ключовими елементами є запаси, дебіторська заборгованість та грошові кошти.

Запаси становили $657,8$ тис. грн у 2022 р., $798,9$ тис. грн у 2023 р. та $594,9$ тис. грн у 2024 р. Їх частка у валюті балансу змінювалася в межах $26,8\text{--}28,3$ %. Зменшення запасів у 2024 р. на тлі зниження виручки може свідчити про більш обережну політику закупівель і прагнення зменшити витрати на зберігання.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги є незначною: $23,0$ тис. грн у 2022 р., $18,2$ тис. грн у 2023 р. та $19,3$ тис. грн у 2024 р. Її частка в активах не перевищує 1 %, що говорить про ефективну політику розрахунків із покупцями й низький рівень кредитування клієнтів.

Грошові кошти та їх еквіваленти у 2022–2024 рр. коливаються в інтервалі $221,9\text{--}329,7$ тис. грн. Їх частка в активах становить близько $10\text{--}15$ %, що є прийнятним рівнем ліквідної частини майна для малого підприємства.

Окремо варто зупинитися на аналізі основних засобів, оскільки саме вони формують виробничий потенціал підприємства. Оцінити їх реальний стан можна за співвідношенням між накопиченим зносом та первісною вартістю основних засобів. Цей показник протягом аналізованого періоду змінювався нерівномірно.

Так, у 2022 році коефіцієнт зносу становив приблизно 32,7 %, що є досить типовим рівнем для підприємства з уже сформованою, але не критично зношеною виробничою базою. Іншими словами, значна частина обладнання ще залишалася придатною до подальшої експлуатації без необхідності негайного оновлення.

У 2023 році значення коефіцієнта зносу навіть дещо зменшується — приблизно до 29,3 %. Це може свідчити як про проведення часткового оновлення обладнання, так і про здійснення дооцінки основних засобів. У практиці деревообробних підприємств така динаміка інколи спостерігається в періоди, коли оновлюють окремі види техніки або вводять у експлуатацію додаткові виробничі одиниці.

Натомість у 2024 році показник різко зростає і досягає близько 42,1 %. Таке помітне збільшення зносу може означати, що впродовж року підприємство не здійснювало значних капітальних інвестицій, а наявні основні засоби інтенсивно використовувалися. Це, своєю чергою, вказує на поступове старіння виробничого обладнання, яке з часом може вплинути на продуктивність і потребуватиме оновлення або модернізації.

Загалом стан основних засобів ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 рр. можна охарактеризувати як загалом стабільний, однак у 2024 році вже помітні ознаки прискореного фізичного та морального зносу, на які підприємству слід звернути увагу.

Отже, в цілому майнова база ПП «РЕАЙ» характеризується достатньо високою часткою виробничих активів, відносно стабільною структурою, але вимагає посилення інвестиційної активності для запобігання надмірному старінню основних засобів.

Фінансово-майновий стан значною мірою визначається співвідношенням власного та залученого капіталу. Узагальнені показники структури пасиву наведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Структура джерел формування капіталу ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 рр.

Показник	2022		2023		2024		Відхилення 2024/2022	
	тис. грн	частка, %	тис. грн	частка, %	тис. грн	частка, %	тис. грн	%
Власний капітал	1073,6	43,7	1176,0	41,7	1372,6	62,1	+299,0	+18,4
Поточні зобов'язання	1385,1	56,3	1647,0	58,3	837,7	37,9	–547,4	–18,4
Валюта балансу	2458,7	100,0	2823,0	100,0	2210,3	100,0	–248,4	–

Отже, у 2022–2023 рр. підприємство мало домінування позикового капіталу: частка поточних зобов'язань перевищувала 56 %, а власного капіталу – не досягала 45 %. Така структура вказує на підвищену залежність від кредиторів і банків.

У 2024 р. відбувається якісний перелом у структурі джерел фінансування: частка власного капіталу зростає до 62,1 %, а поточних зобов'язань знижується до 37,9 %. Це пов'язано як зі зростанням нерозподіленого прибутку, так і зі скороченням короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості. Короткострокові кредити банків зменшуються з 154,7 тис. грн у 2022 р. до 294,4 тис. грн у 2023 р., а в 2024 р. повністю погашені. Одночасно кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги знижується з 1260,7 тис. грн у 2023 р. до 791,3 тис. грн у 2024 р.

Таким чином, у 2024 р. підприємство переходить від моделі агресивного залучення позикового капіталу до більш консервативної структури фінансування з домінуванням власних ресурсів, що позитивно впливає на фінансову стійкість і інвестиційну привабливість.

Для оцінки здатності підприємства вчасно погашати поточні зобов'язання використаємо систему коефіцієнтів ліквідності (табл. 2.3).

Перед розрахунками зазначимо вихідні співвідношення: поточні активи: 937,5; 1146,8; 836,1 тис. грн у 2022–2024 рр. відповідно; поточні зобов'язання: 1385,1; 1647,0; 837,7 тис. грн відповідно.

Таблиця 2.3

**Основні показники ліквідності, фінансової стійкості та
рентабельності ПП «РЕАЙ»**

Показник	2022	2023	2024	Відхилення 2023/2022	Відхилення 2024/2023	Відхилення 2024/2022
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,677	0,696	0,998	+0,019	+0,302	+0,321
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,202	0,211	0,288	+0,009	+0,077	+0,086
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,185	0,200	0,265	+0,015	+0,065	+0,080
Коефіцієнт автономії	0,437	0,417	0,621	-0,02	+0,204	+0,184
Фінансова залежність (зобов'язання / власний капітал)	1,290	1,401	0,610	+0,111	-0,791	-0,680
Чиста рентабельність продажу	0,072	0,129	0,087	+0,057	-0,042	+0,016
Рентабельність активів (ROA)	0,540	1,144	0,729	+0,604	-0,415	+0,189
Рентабельність власного капіталу (ROE)	1,236	2,687	1,439	+1,451	-1,248	+0,203

Проведений аналіз показників ліквідності дав змогу сформулювати такі висновки. Аналіз коефіцієнту поточної ліквідності (поточні активи / поточні зобов'язання) протягом 2022–2023 рр. знаходився на рівні 0,68–0,70, що істотно нижче бажаного орієнтира ($\approx 1,0$ – $1,5$ для малих виробничих підприємств). Це означає, що оборотних активів було недостатньо для повного покриття короткострокових зобов'язань, і підприємство змушене було спиратися на безперервне відновлення виручки. У 2024 р. показник майже досягає одиниці (0,998), що свідчить про вихід на гранично допустимий рівень платоспроможності.

Коефіцієнт швидкої ліквідності, який враховує лише найбільш ліквідні елементи (гроші, дебіторська заборгованість), залишається нижчим від традиційних рекомендацій (0,7–1,0) і зростає з 0,202 до 0,288. Це означає, що основна частина покриття зобов'язань забезпечується за рахунок запасів, а не грошових коштів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (грошові кошти / поточні зобов'язання) коливається в межах 0,185–0,265, що є прийнятним рівнем для підприємств реального сектору, оскільки не всі зобов'язання вимагають одномоментного погашення.

Загалом динаміка ліквідності є позитивною: підприємство поступово зменшує навантаження позикового капіталу, наближаючись до збалансованого співвідношення між поточними активами та зобов'язаннями. Водночас резерви підвищення ліквідності ще не вичерпані й пов'язані передусім з нарощенням грошових коштів та оптимізацією обсягів короткострокових зобов'язань.

Ключовим інтегральним показником фінансової стійкості виступає коефіцієнт автономії (власний капітал / валюта балансу): у 2022 р. – 0,437; у 2023 р. – 0,417; у 2024 р. – 0,621. У 2022–2023 рр. значення коефіцієнта автономії було нижчим за орієнтовно бажаний рівень 0,5, що свідчило про підвищену залежність підприємства від зовнішніх кредиторів. У 2024 р. показник різко зростає до 0,621, тобто частка власного капіталу перевищує 60 %. Це означає, що ризики кредиторів зменшилися, а підприємство стало більш стійким до зовнішніх шоків.

Ще одним важливим індикатором, який дозволяє оцінити зміну ризикового профілю підприємства, є коефіцієнт фінансової залежності, що розраховується як співвідношення залучених зобов'язань до власного капіталу. Динаміка цього показника досить промовиста і добре відображає те, наскільки підприємство у різні роки залежало від зовнішніх кредиторів.

У 2022 році коефіцієнт фінансової залежності становив 1,29, тобто обсяг зобов'язань перевищував власний капітал майже на третину. Така ситуація загалом характерна для підприємств, які активно використовують позикові

ресурси для підтримки поточної діяльності, і сама по собі не є критичною. Однак вона вказує на певний рівень ризику, оскільки підприємство змушене спиратися на зовнішні джерела фінансування.

У 2023 році цей показник збільшується до 1,40, що свідчить про подальше посилення залежності від позикового капіталу. Можна припустити, що у цей період підприємство або наращувало кредиторську заборгованість, або використовувало короткострокові кредити для фінансування потреб оборотного капіталу. Подібна динаміка вказує на те, що фінансова структура підприємства ставала більш ризиковою, оскільки зростала частка боргових зобов'язань.

Найпомітніша зміна відбувається у 2024 році, коли коефіцієнт фінансової залежності різко знижується до 0,61. Це означає, що власний капітал уже значно перевищує обсяг зобов'язань. Фактично підприємство повернулося до так званої «надлишкової» моделі фінансування, коли основним джерелом є власний капітал, а позикові ресурси використовуються мінімально. Така ситуація однозначно свідчить про суттєве зниження ризиковості господарської діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що у 2022–2023 рр. ПП «РЕАЙ» працювало за моделлю, де домінували позикові кошти, що підвищувало його залежність від кредиторів. Однак у 2024 р. відбулася істотна корекція фінансової стратегії: підприємство значно скоротило боргове навантаження та перейшло до більш стійкої та безпечної моделі фінансування, у якій провідну роль відіграє власний капітал.

Ще одним показником, який дає змогу більш точно оцінити фінансову стійкість підприємства, є власний оборотний капітал, або так званий робочий капітал. Він визначається як різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями. Фактично цей показник показує, чи має підприємство достатньо власних ресурсів для фінансування своєї поточної діяльності, чи змушене покривати оборотні потреби за рахунок зовнішніх, переважно короткострокових джерел.

У 2022–2023 роках робочий капітал ПП «РЕАЙ» був суттєво від’ємним (-447,6 тис. грн. у 2022 р. та 500,2 тис. грн. у 2023 р.). На практиці це означає, що частина необоротних активів фактично фінансувалася за рахунок короткострокових зобов’язань. Така ситуація доволі ризикована, оскільки короткострокові джерела мають бути спрямовані передусім на фінансування оборотних активів, а не на покриття довгострокових потреб. Коли частина основних засобів фінансується за рахунок поточних зобов’язань, підприємство утворює залежність від постійного оновлення кредиторської заборгованості або кредитних ресурсів, що збільшує фінансові ризики.

У 2024 році ситуація суттєво змінюється: дефіцит робочого капіталу практично зникає — показник становить лише -1,6 тис. грн, що є майже нульовим значенням. По суті, це означає, що підприємству вдалося майже повністю вирівняти структуру своїх джерел фінансування. Можна припустити, що скорочення поточних зобов’язань та зменшення обсягу оборотних активів відбувалися синхронно та контрольовано.

Таке наближення показника до нульового рівня означає, що підприємство переходить до нормативної моделі фінансування, відповідно до якої необоротні активи мають покриватися передусім власним капіталом і довгостроковими джерелами, а оборотні активи фінансуються переважно поточними зобов’язаннями.

Отже, у 2024 році ПП «РЕАЙ» демонструє значний прогрес у сфері управління капіталом: ризики, пов’язані з від’ємним робочим капіталом, практично усунені, а структура фінансування стала більш збалансованою та близькою до рекомендованої для підприємств виробничого типу.

Ділова активність підприємства проявляється через швидкість обороту активів та здатність генерувати виручку на одиницю вкладеного капіталу. Використаємо інтегральний показник рентабельності активів (ROA), який одночасно характеризує й ефективність використання майна: у 2022 р. ROA становить 54,0 %; у 2023 р.- 114,4 %; у 2024 р.– 72,9 %.

Надзвичайно високі значення ROA пояснюються, з одного боку, невеликим розміром активів, а з іншого – суттєвим обсягом чистого прибутку. У 2023 р. підприємство демонструє пікові результати ефективності: при середній вартості активів близько 2640 тис. грн чистий прибуток перевищує 3 млн грн.

Водночас у 2024 р. спостерігається зниження фінансових результатів (чистий прибуток зменшується з 3022,4 до 1834,1 тис. грн, а виручка – з 23457,3 до 21024,9 тис. грн), що призводить до зменшення рентабельності активів. Попри це, показники залишаються дуже високими, що свідчить про збереження високого рівня операційної ефективності.

2.2. Оподаткування прибутку підприємства та його вплив на фінансово-майновий стан ПП «РЕАЙ»

Формування та сплата податку на прибуток підприємств є невід’ємною складовою фінансово-господарської діяльності суб’єктів реального сектору економіки. Податок на прибуток виступає не лише елементом фіскальної системи, але й важливою складовою формування внутрішніх фінансових ресурсів, оскільки остаточний обсяг чистого прибутку прямо визначає можливості підприємства щодо розширення діяльності, накопичення власного капіталу, поліпшення ліквідності та здійснення інвестиційних проєктів. Це особливо актуально для ПП «РЕАЙ», яке протягом 2022–2024 років демонструвало стабільно позитивні фінансові результати та водночас не застосовувало коригувань фінансового результату на податкові різниці, що робить аналіз оподаткування прозорим та повністю прив’язаним до даних бухгалтерського обліку.

Для дослідження впливу податку на прибуток необхідно передусім розглянути чинники його формування, тобто динаміку доходів, витрат і фінансових результатів підприємства протягом трирічного періоду (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка фінансових результатів ПП «РЕАЙ» за 2022–2024 рр., тис.

грн

Показник	2022	2023	2024	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
				2023/2022	2023/2022	2023/2022	2024/2023
Чистий дохід від реалізації	18497,5	23457,3	21024,9	+4959,8	-2432,4	+26,8	-10,4
Інші доходи	2,6	6,4	3,3	+3,8	-3,1	+146,2	-48,4
Разом доходи	18500,1	23463,7	21028,2	+4963,6	-2435,5	+26,8	-10,4
Собівартість реалізованої продукції	16784,4	18980,5	17954,1	+2196,1	-1026,4	+13,1	-5,4
Інші операційні витрати	72,7	728,7	828,7	+656,0	+100,0	+902,3	13,7
Інші витрати	22,7	68,7	8,7	+46,0	-60,0	+202,6	-87,3
Разом витрати	16879,8	19777,9	18791,5	+2898,1	-986,4	+17,2	-5,0
Фінансовий результат до оподаткування	1620,3	3685,8	2236,7	+2065,5	-1449,1	+127,5	-39,3
Податок на прибуток	291,7	663,4	402,6	+371,7	-260,8	+127,4	-39,3
Чистий прибуток	1328,6	3022,4	1834,1	+1693,8	-1188,3	+127,5	-39,3

Для наочного відображення динаміки прибутку до оподаткування та чистого прибутку доцільно побудувати стовпчикову діаграму (рис. 2.1), де по осі абсцис – роки, а по осі ординат – значення відповідних показників.

Як видно з таблиці 2.4 та рисунка 2.1, протягом аналізованого періоду підприємство демонструвало стійку прибутковість. У 2022 році чистий дохід від реалізації продукції становив 18 497,5 тис. грн, у 2023 році зріс до 23 457,3 тис. грн, а у 2024 році дещо зменшився до 21 024,9 тис. грн. Таким чином, за три роки спостерігається загальна тенденція до нарощення виручки з піком у 2023 році та певною корекцією у 2024 році, яка, однак, не повертає підприємство до стартового рівня 2022 року.

Структура доходів є досить прозорою: переважну їх частину становить саме чистий дохід від реалізації продукції, тоді як інші доходи (рядок 2240) у всі роки мають незначну питому вагу та виконують радше допоміжну роль. Це означає, що фінансовий результат формується в основному за рахунок основної

операційної діяльності, а не за рахунок епізодичних або позареалізаційних операцій.

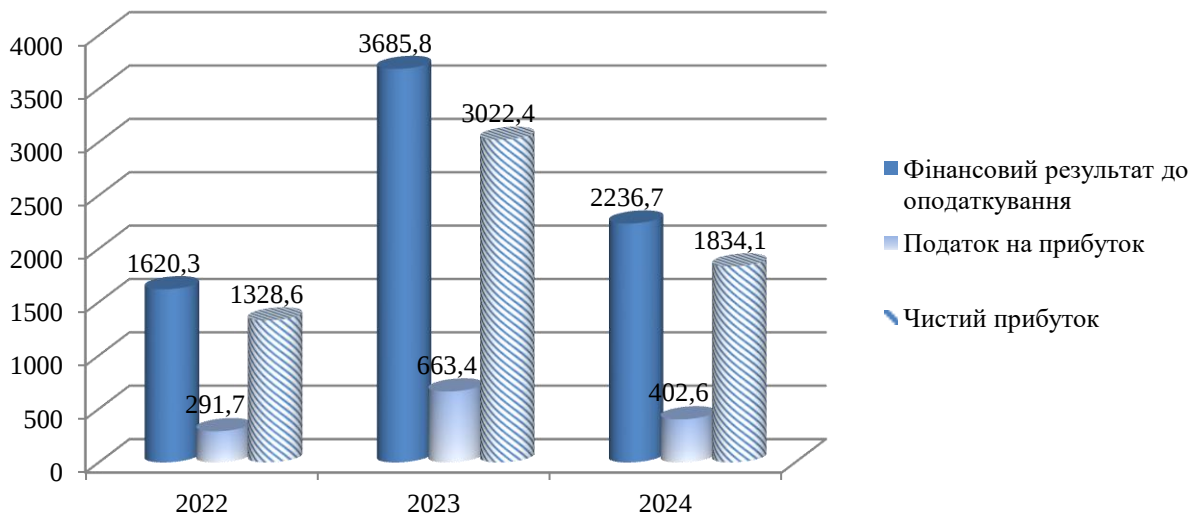

Рис. 2.1. Динаміка фінансових результатів до та після оподаткування ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 рр., тис. грн.

Динаміка витрат також демонструє певні закономірності. Собівартість реалізованої продукції зросла з 16 784,4 тис. грн у 2022 році до 18 980,5 тис. грн у 2023 році, після чого у 2024 році знизилася до 17 954,1 тис. грн. Важливо, що в 2023 році темпи зростання доходу випередили темпи зростання собівартості, що забезпечило більш ніж дворазове збільшення валового прибутку та, відповідно, суттєве зростання прибутку до оподаткування. Водночас у 2024 році зменшення доходу на тлі ще відносно високої собівартості зумовило зниження прибутковості, хоча підприємство зберегло достатньо високий рівень фінансового результату.

Значний вплив на фінансовий результат мають також інші операційні витрати та інші витрати. Якщо у 2022 році їх сумарний обсяг був незначним (відповідно 72,7 та 22,7 тис. грн), то в 2023 році інші операційні витрати різко зросли до 728,7 тис. грн, а інші витрати – до 68,7 тис. грн. У 2024 році інші операційні витрати продовжили зростання до 828,7 тис. грн, тоді як інші витрати, навпаки, зменшилися до 8,7 тис. грн. Така конфігурація витрат

свідчить про певну зміну структури операційної діяльності й підвищення ваги витрат, які не безпосередньо пов'язані з виробничою собівартістю. Можна припустити, що це стосується витрат на обслуговування діяльності, послуги сторонніх організацій, витрат на збут тощо.

Отримані фінансові результати безпосередньо формують базу оподаткування. Оскільки підприємство не використовує податкових різниць, податок на прибуток розраховується як 18 % від фінансового результату до оподаткування. У 2022 році прибуток до оподаткування становив 1 620,3 тис. грн, у 2023 році зріс до 3 685,8 тис. грн, а у 2024 році зменшився до 2 236,7 тис. грн. Відповідно сума податку на прибуток становила 291,7; 663,4 та 402,6 тис. грн у 2022, 2023 та 2024 роках відповідно.

Для більш глибокого розуміння впливу оподаткування доцільно проаналізувати структуру розподілу прибутку до оподаткування між податком і чистим прибутком (табл. 2.5).

Таблиця 2.5.

Структура використання прибутку до оподаткування ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 рр.

Рік	Прибуток до оподаткування, тис. грн	Податок на прибуток, тис. грн	Частка податку у прибутку до оподаткування, %	Чистий прибуток, тис. грн	Частка чистого прибутку у прибутку до оподаткування, %
2022	1620,3	291,7	18,0	1328,6	82,0
2023	3685,8	663,4	18,0	3022,4	82,0
2024	2236,7	402,6	18,0	1834,1	82,0

З огляду на сталість ставки податку закономірним є те, що частка податку у прибутку до оподаткування практично незмінна і становить близько 18,0 % у кожному з трьох років. Відповідно, на формування чистого прибутку спрямовується близько 82,0 % отриманого прибутку до оподаткування. Це дає підстави стверджувати, що податок на прибуток не створює надмірного тиску на результат діяльності підприємства, залишаючи йому значний ресурс для самофінансування.

Якщо співвіднести податок на прибуток із чистим доходом від реалізації, то можна відзначити, що його частка є ще нижчою: близько 1,6 % у 2022 році, 2,8 % у 2023 році та 1,9 % у 2024 році. Тобто навіть у найбільш успішний 2023 рік податкові вилучення щодо прибутку не перетворювалися на критичне навантаження для грошових потоків підприємства.

Подальший аналіз доцільно пов'язати з фінансово-майновим станом ПП «РЕАЙ», адже саме через зміну величини власного капіталу, робочого капіталу й структури джерел фінансування проявляється вплив оподаткування на баланс підприємства. Власний капітал підприємства у 2022–2024 роках зростав: з 1 073,6 тис. грн на кінець 2022 року до 1 176,0 тис. грн на кінець 2023 року та 1 372,6 тис. грн на кінець 2024 року. З огляду на те, що основним джерелом приросту власного капіталу є саме нерозподілений прибуток, можна зробити висновок, що навіть після сплати податку підприємство зберігало достатній обсяг чистого прибутку для зміцнення власної капітальної бази.

Ця тенденція знаходить відображення у зміні коефіцієнта автономії. Якщо у 2022–2023 роках частка власного капіталу в пасивах була нижчою за 50 % (0,437 і 0,417 відповідно), що свідчило про підвищену залежність від поточних зобов'язань, то у 2024 році цей показник зріс до 0,621. Водночас коефіцієнт фінансової залежності (співвідношення зобов'язань і власного капіталу) знизився до 0,61. Таким чином, у 2024 році підприємство фактично перейшло від моделі з домінуванням позикового капіталу до більш консервативної моделі, де провідну роль відіграє власний капітал.

Важливо, що зазначені позитивні зміни в структурі капіталу відбувалися паралельно зі сплатою податку на прибуток. Це дозволяє стверджувати, що оподаткування прибутку не перешкоджало фінансовому оздоровленню підприємства, а скоріше супроводжувало його, оскільки вирішальним чинником була висока операційна прибутковість, яка забезпечувала достатні обсяги чистого прибутку навіть після податкових вилучень.

Окрему увагу слід приділити питанню ліквідності. Сплата податку на прибуток є реальним грошовим відтоком, і логічно припустити, що у випадку

дефіциту обігових коштів це могло б призвести до ускладнень із виконанням поточних зобов'язань. Однак аналіз балансу показує, що у 2023–2024 роках підприємство не лише виконувало свої податкові зобов'язання, а й істотно скорочувало обсяг кредиторської заборгованості й короткострокових кредитів банків. Зокрема, сумарний обсяг поточних зобов'язань зменшився з 1 647,0 тис. грн на кінець 2023 року до 837,7 тис. грн на кінець 2024 року, тоді як короткострокові кредити банків були повністю погашені. Це свідчить про те, що податок на прибуток не створював загрози платоспроможності, а грошові потоки підприємства були достатніми для одночасного виконання як податкових, так і кредиторських зобов'язань.

Разом із тим не можна ігнорувати те, що оподаткування прибутку певною мірою обмежувало обсяг ресурсів, які могли б бути спрямовані на оновлення основних засобів. Коефіцієнт зносу основних засобів у 2024 році зріс до 42,1 %, що свідчить про поступове старіння виробничих фондів. Можна припустити, що частина коштів, які потенційно могли бути використані для інвестицій у модернізацію, була спрямована на сплату податку та погашення зобов'язань. Однак, враховуючи загальний характер змін у балансі, така стратегія виглядає виправданою з точки зору зниження фінансових ризиків.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що у 2022–2024 роках податок на прибуток ПП «РЕАЙ» формувався на основі стабільно позитивних фінансових результатів і не призводив до погіршення фінансово-майнового стану підприємства. Навпаки, на тлі зростання чистого прибутку після оподаткування відбулося зміцнення власного капіталу, покращення структури джерел фінансування та поступове зменшення боргового навантаження. Таким чином, оподаткування прибутку в даному випадку виступає не стільки обмежувальним, скільки нейтральним щодо розвитку підприємства фактором, вплив якого значною мірою визначається ефективністю операційної діяльності та внутрішньою політикою управління фінансовими ресурсами.

Для комплексної характеристики впливу оподаткування на прибуток підприємства важливо проаналізувати систему показників рентабельності, які дозволяють оцінити не лише абсолютний фінансовий результат, а й співвідношення цього результату з величиною вкладених ресурсів, обсягами реалізації та структурою капіталу. У цьому контексті доцільно дослідити динаміку чистої рентабельності продажу, рентабельності активів та рентабельності власного капіталу, оскільки саме вони найбільш повно відображають результативність господарювання (табл. 2.6).

Таблиця 2.6.

Основні показники рентабельності ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 рр.

Показник	Формула	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Чиста рентабельність продажу, %	$\text{Пч} / \text{Д} \times 100 \%$	7,2	12,9	8,7
Рентабельність активів (ROA), %	$\text{Пч} / \text{А} \times 100 \%$	54,6	114,4	82,9
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	$\text{Пч} / \text{ВК} \times 100 \%$	123,6	268,7	143,9

Пч – чистий прибуток; Д – чистий дохід від реалізації; А – середньорічна вартість активів; ВК – середньорічний власний капітал.

У наведеній таблиці простежується чітка динаміка зміни рентабельності, яка тісно пов'язана зі змінами у виробничо-операційній діяльності підприємства. Так, чиста рентабельність продажу зросла з 7,2 % у 2022 році до 12,9 % у 2023 році. Це зростання свідчить про підвищення економічної ефективності виробництва та збуту, зумовлене, з одного боку, розширенням ринку збуту і збільшенням обсягів реалізації, а з іншого — збереженням відносно контрольованого рівня витрат. У 2024 році чиста рентабельність знижується до 8,7 %, що є прямим наслідком зменшення чистого доходу та незначного зростання частини непрямих витрат. Однак варто підкреслити, що це зниження не є ознакою втрати ефективності. Навпаки — показник залишається вищим за рівень 2022 року, що підтверджує стійкість бізнес-моделі підприємства і здатність генерувати достатній обсяг прибутку навіть за умов зменшення виручки.

Наступним ключовим показником є рентабельність активів (ROA), яка демонструє здатність підприємства отримувати прибуток з кожної гривні вкладених активів. Протягом 2022–2024 років ROA перебувала на досить високому рівні, досягаючи 114,4 % у 2023 році, що є надзвичайно високим значенням для малого виробничого підприємства. Це свідчить про інтенсивне використання активів, високу оборотність ресурсів і ефективну організацію операційної діяльності. У 2024 році рентабельність активів зменшилася до 82,9 %, проте навіть це значення є суттєвим, оскільки середній ринковий рівень для підприємств відповідного профілю рідко перевищує 20–40 %. Отже, підприємство зберігає високий рівень операційної ефективності, незважаючи на зменшення чистого прибутку.

Найбільш інформативним показником для оцінки стратегічної ефективності діяльності є рентабельність власного капіталу (ROE). Динаміка ROE у ПП «РЕАЙ» демонструє надзвичайно високу віддачу власного капіталу, особливо у 2023 році, коли показник сягнув 268,7 %. Такі значення свідчать про те, що підприємство змогло використати ефект фінансового левериджу: відносно висока частка позикових коштів у структурі джерел фінансування у цей період дозволяла забезпечувати зростання показника ROE за умови значного збільшення чистого прибутку. Іншими словами, підприємство генерувало дуже високий прибуток на кожную гривню власного капіталу.

У 2024 році значення ROE знижується до 143,9 %, і це зниження є закономірним. По-перше, зменшився чистий прибуток; по-друге, підприємство істотно скоротило обсяг зобов'язань, збільшивши таким чином частку власного капіталу у структурі фінансування. Зниження показника ROE в цьому випадку слід трактувати не як зменшення ефективності використання капіталу, а як наслідок згортання боргового навантаження, що позитивно вплинуло на фінансову стійкість підприємства. Таким чином, у 2024 році ПП «РЕАЙ» працювало менш ризиковано та більш стабільно, хоча й з дещо нижчим рівнем рентабельності власного капіталу.

Водночас важливо підкреслити, що навіть з урахуванням зниження ROE у 2024 році його значення залишається винятково високим. Тобто підприємство продовжує демонструвати високий рівень ефективності управління ресурсами, що підтверджує здатність формувати значний фінансовий результат за рахунок власних операційних процесів.

Узагальнюючи, можна зазначити, що система показників рентабельності ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 роках відображає стійку прибутковість, високу ефективність використання активів та капіталу, а також здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішніх умов. Позитивна динаміка рентабельностей, незважаючи на певні коливання у доходах і витратах, підтверджує конкурентоспроможність підприємства та його здатність формувати достатній чистий прибуток для забезпечення фінансової стійкості та перспектив подальшого розвитку.

2.3. Вплив ПДВ та єдиного соціального внеску на діяльність ПП «РЕАЙ»

Податок на додану вартість є одним з основних непрямих податків, що формує значну частину податкового навантаження підприємств, особливо тих, що здійснюють виробничу діяльність і працюють із широкою номенклатурою матеріальних ресурсів. Для ПП «РЕАЙ» ПДВ має подвійний характер впливу: з одного боку, він виступає елементом фіскального тиску у вигляді податкових зобов'язань, а з іншого — є механізмом компенсації частини витрат у вигляді податкового кредиту. Відтак аналіз співвідношення податкових зобов'язань, податкового кредиту та фактичних бюджетних платежів є важливим інструментом оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Для дослідження особливостей оподаткування ПДВ на ПП «РЕАЙ» використаємо узагальнені показники за 2022-2024 роки (загалом ПДВ на ПП «РЕАЙ» сплачується щомісячно) наведені на рис. 2.2.

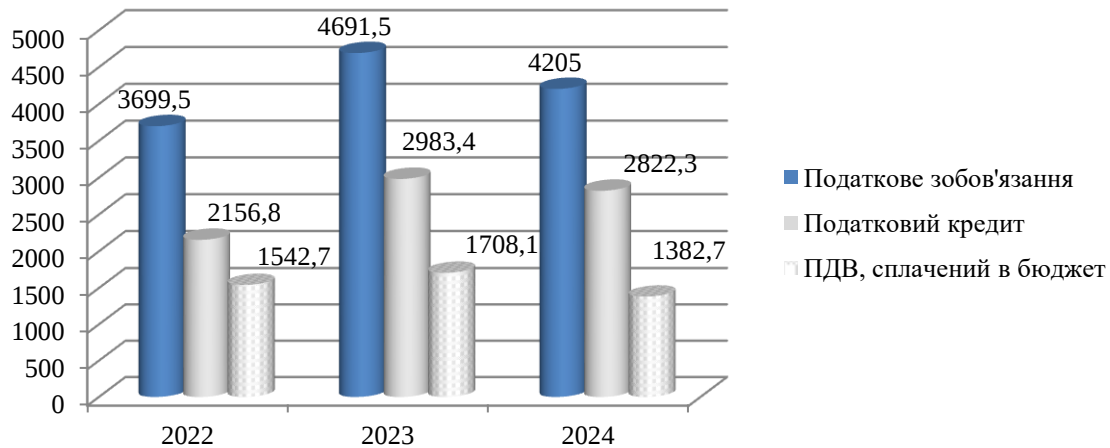

Рис. 2.2. Динаміка суми ПДВ, сплаченої ПП «РЕАЙ» до бюджету у 2022–2024 рр., тис. грн.

Податкові зобов'язання підприємства протягом аналізованого періоду демонстрували стабільно високий рівень, прямо пов'язаний із обсягами реалізації продукції. У 2022 році їх величина становила 3699,5 тис. грн, у 2023 році зросла до 4691,5 тис. грн, тобто на 26,8 %, що цілком корелює зі збільшенням чистого доходу від реалізації за цей рік. У 2024 році податкові зобов'язання дещо знизилися – до 4205,0 тис. грн, що також відповідає зменшенню виручки порівняно з попереднім роком.

Таким чином, можна стверджувати, що податкові зобов'язання ПП «РЕАЙ» змінюються пропорційно до обсягів реалізації, що є природним наслідком специфіки непрямого оподаткування, де база податку визначається виходячи з вартості проданих товарів і послуг.

Податковий кредит, у свою чергу, у всі роки залишався меншим за податкові зобов'язання, але динамічно повторював їхній тренд. У 2022 році його величина становила 2156,8 тис. грн, у 2023 році зросла до 2983,4 тис. грн, що є наслідком збільшення закупівель сировини та матеріалів, необхідних для розширеного виробництва. У 2024 році податковий кредит дещо знизився – до 2822,3 тис. грн, що відповідає загальному скороченню обсягів виробництва та реалізації продукції у цей період.

Варто зазначити, що співвідношення податкових зобов'язань і податкового кредиту у ПП «РЕАЙ» є відносно стабільним, що свідчить про досить передбачувану структуру господарських операцій. Це особливо важливо для виробничих підприємств, де податковий кредит часто носить нерівномірний характер через сезонність закупівель або нерегулярність великих контрактів. У випадку ПП «РЕАЙ» таких різких коливань не спостерігається, що свідчить про стабільну операційну діяльність.

Фактичні платежі до бюджету у 2022 році становили 1542,7 тис. грн. У 2023 році відбулося їхнє збільшення на 10,7 %, що було обумовлено зростанням обсягів реалізації та відповідно податкових зобов'язань. Водночас у 2024 році сума сплаченого ПДВ зменшилася до 1382,7 тис. грн, що також узгоджується зі зниженням податкових зобов'язань і податкового кредиту.

Зменшення суми ПДВ до сплати у 2024 році є свідченням уповільнення ділової активності підприємства, але водночас воно знижує навантаження на грошові потоки та позитивно впливає на ліквідність. Цей факт є особливо важливим, враховуючи суттєве скорочення короткострокових зобов'язань підприємства у 2024 році.

Аналіз ПДВ у контексті фінансово-майнового стану ПП «РЕАЙ» дозволяє зробити кілька важливих спостережень. По-перше, ПДВ є суттєвим, але стабільним елементом податкового навантаження підприємства. Його динаміка цілком відповідає змінам обсягів реалізації та структури витрат. По-друге, співвідношення між податковими зобов'язаннями і податковим кредитом у всі роки формує помірну суму ПДВ до сплати, яка не створює критичного тиску на грошові потоки підприємства. По-третє, частка ПДВ до сплати у складі податкових зобов'язань зменшувалася щороку. Це свідчить про покращення структури закупівель та ефективне використання підприємством можливостей податкового кредиту. По-четверте, у 2024 році зменшення фактичної суми ПДВ до сплати позитивно вплинуло на поточний фінансовий стан, оскільки підприємство одночасно скорочувало боргове навантаження та стабілізувало ліквідність.

Аналіз оподаткування ПДВ ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 роках свідчить, що податок на додану вартість є для підприємства важливим, але збалансованим елементом фінансових потоків. ПДВ-зобов’язання та ПДВ-кредит змінюються пропорційно до масштабів діяльності, не створюють перевантаження, а тенденція до зменшення частки ПДВ, що підлягає перерахуванню до бюджету, додатково покращує позиції підприємства щодо ліквідності та фінансової стійкості. Водночас стабільність співвідношення компонентів ПДВ свідчить про передбачувану виробничу політику та ефективну систему управління податковими розрахунками.

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) належить до обов’язкових платежів, що формують податкове навантаження на фонд оплати праці підприємства. На відміну від податку на прибуток або податку на додану вартість, ЄСВ має не стільки фіскальний, скільки квазіфіксований характер, оскільки його розмір визначається рівнем нарахованої зарплати персоналу. Таким чином, він безпосередньо впливає на собівартість продукції, оскільки витрати на оплату праці та пов’язані з ними внески є складовою операційних витрат підприємства.

ПП «РЕАЙ», як суб’єкт господарювання, що здійснює виробничу діяльність, має сформовану структуру персоналу, характерну для підприємств деревообробної галузі: значна частина працівників забезпечує технологічні процеси, завантаження, обробку та відвантаження продукції. Відповідно, частка витрат на оплату праці, а отже й сума нарахованого ЄСВ, є важливим фактором формування собівартості та впливає на загальні фінансові показники.

Для аналізу використаємо офіційні дані підприємства про суму нарахованого ЄСВ у 2022–2024 роках (рис. 2.3).

Аналіз динаміки ЄСВ свідчить, що у 2022–2023 роках відбувалося зростання фонду оплати праці, про що опосередковано свідчить збільшення суми ЄСВ з 197,2 тис. грн у 2022 році до 213,8 тис. грн у 2023 році. Зростання становило 16,6 тис. грн або 8,4 %. Це може бути наслідком як збільшення кількості працівників, так і підвищення рівня заробітної плати, що в цілому відповідає економічним процесам у галузі.

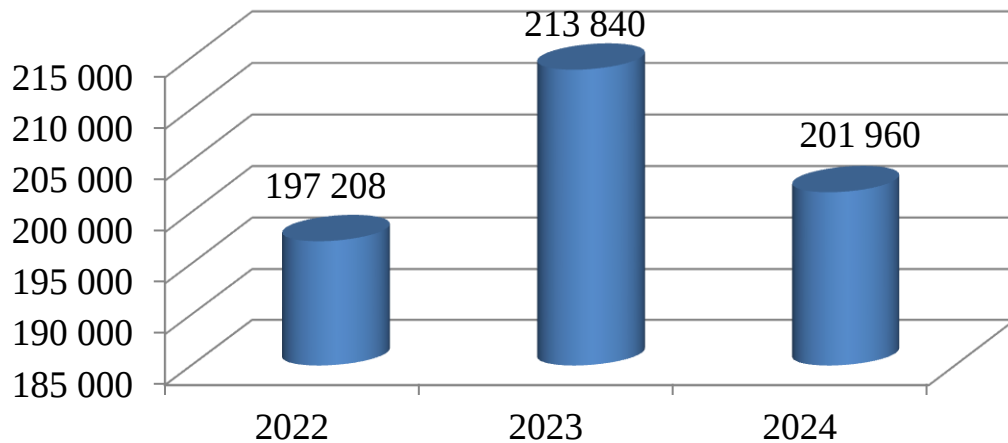

Рис. 2.3. Динаміка ЄСВ, сплаченого ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 рр., грн.

У 2024 році сума ЄСВ зменшилася до 201,96 тис. грн, тобто на 5,6 % порівняно з 2023 роком. Це може свідчити про певну оптимізацію витрат підприємства, можливо, коригування чисельності персоналу або відсутність потреби у додаткових трудових ресурсах через зниження обсягів виробництва. Водночас зменшення ЄСВ у 2024 році не є критичним та свідчить швидше про адаптацію підприємства до нових умов ринку, ніж про системне скорочення кадрового потенціалу.

ЄСВ є складовою витрат на оплату праці, а тому безпосередньо впливає на собівартість реалізованої продукції. Обсяг ЄСВ становив лише 1,1–1,2 % собівартості у кожному з трьох років, що свідчить про відносно невисоку частку оплати праці в загальних витратах підприємства. Це підтверджує матеріалоємний характер виробництва, де основними складовими витрат є сировина, паливо, транспортування та амортизація виробничих фондів.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз впливу оподаткування на фінансово-майновий стан ПП «РЕАЙ» за 2022–2024 роки дозволив комплексно оцінити, яким чином податкова система та обсяг податкових зобов'язань впливали на діяльність підприємства. Загалом результати свідчать про збереження стабільного

фінансового стану підприємства, незважаючи на коливання доходів, зміни структури витрат та зростання фіскального навантаження.

У площині майнового стану найбільш показовою є динаміка активів. Валові активи підприємства у 2023 році зросли до 2 823,0 тис. грн порівняно з 2 458,7 тис. грн у 2022 році (+14,8 %), однак у 2024 році зменшилися до 2 210,3 тис. грн. Одним із важливих сигналів для подальшого управління є зростання коефіцієнта зносу основних засобів у 2024 році до 42,1 % порівняно з 29,3 % у 2023 році. Це означає старіння виробничих фондів, що може вимагати додаткових інвестицій у найближчі періоди.

Показники фінансової стійкості демонструють суттєве покращення структури капіталу. Так, власний капітал зріс з 1 073,6 тис. грн у 2022 році до 1 372,6 тис. грн у 2024 році (+27,8 %), тоді як поточні зобов'язання скоротилися більш ніж удвічі — з 1 647,0 тис. грн у 2023 році до 837,7 тис. грн у 2024 році. У результаті коефіцієнт автономії підвищився з 0,417 до 0,621, що свідчить про зміцнення фінансової незалежності підприємства. Робочий капітал, який у 2022–2023 роках мав від'ємне значення (–447,6 та –500,2 тис. грн відповідно), у 2024 році був майже вирівняний (–1,6 тис. грн), що є важливим показником оздоровлення структури фінансування.

У частині аналізу податку на прибуток встановлено, що його сума змінювалася пропорційно до фінансових результатів: 291,7 тис. грн — у 2022 році, 663,4 тис. грн — у 2023 році та 402,6 тис. грн — у 2024 році. Частка податку у чистому доході залишалась низькою (1,6–2,8 %), що свідчить про помірний фіскальний тиск. Підприємство стабільно зберігало високий рівень чистого прибутку: 1 328,6 тис. грн у 2022 році, 3 022,4 тис. грн у 2023 році та 1 834,1 тис. грн у 2024 році. Це дозволяло щороку зміцнювати власний капітал, попри зростаючі податкові платежі.

Податок на додану вартість також мав прогнозований та збалансований характер. Податкові зобов'язання підприємства перебували в межах 3 699,5–4 691,5 тис. грн, а податковий кредит — 2 156,8–2 983,4 тис. грн. Усі три роки податкові зобов'язання перевищували податковий кредит, формуючи суму

ПДВ до сплати в розмірі 1 542,7 тис. грн у 2022 році, 1 708,1 тис. грн у 2023 році та 1 382,7 тис. грн у 2024 році.

Єдиний соціальний внесок мав відносно невисоку питому вагу у витратах підприємства: 197,2 тис. грн у 2022 році, 213,8 тис. грн у 2023 році та 201,9 тис. грн у 2024 році. Його частка у собівартості становила лише 1,1–1,2 %, що підтверджує матеріалоємний характер виробництва.

Показники рентабельності свідчать про високу ефективність діяльності ПП «РЕАЙ». Чиста рентабельність продажу зросла з 7,2 % у 2022 році до 12,9 % у 2023 році, а у 2024 році становила 8,7 %. Рентабельність власного капіталу досягла 268,7 % у 2023 році, що свідчить про максимальну прибутковість використаних ресурсів. Незважаючи на її зниження до 143,9 % у 2024 році, підприємство зберігало високу ефективність, одночасно покращуючи фінансову стійкість і зменшуючи залежність від позикових коштів.

Узагальнюючи результати аналізу, можна стверджувати, що ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 роках демонструвало здатність до сталого розвитку в умовах змінного податкового навантаження. Податки не створювали критичного тиску на діяльність підприємства, оскільки вони компенсувалися високою операційною ефективністю та раціональною фінансовою політикою. Структура капіталу покращилася, рівень ліквідності майже досяг нормативів, а прибутковість залишалася високою навіть у роки часткового зниження доходів. Така ситуація свідчить про збалансований фінансовий стан підприємства та достатній потенціал для подальшого розвитку.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «РЕАЙ»

3.1. Проблеми податкового впливу на діяльність ПП «РЕАЙ»

Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 роках дав змогу виявити низку тенденцій і дисбалансів, які прямо чи опосередковано впливають на характер податкового навантаження підприємства та ефективність його податкового менеджменту. Узагальнення результатів оцінювання податку на прибуток, ПДВ, ЄСВ та інших обов’язкових платежів демонструє, що податкова система в сучасному вигляді є для підприємства водночас і передбачуваною, і такою, що формує окремі ризики, пов’язані зі структурою витрат, циклічністю оборотних коштів та технічними особливостями адміністрування податків.

Першою важливою проблемою, яка проявилася упродовж аналізованих років, є висока матеріалоємність виробництва. Структура собівартості ПП «РЕАЙ» свідчить, що домінуючу частку витрат формують саме матеріальні ресурси, вартість яких значною мірою залежить від кон’юнктури ринку лісоматеріалів. Така специфіка господарської діяльності автоматично визначає характер податкового навантаження, зокрема у сфері ПДВ, де податковий кредит формується переважно за рахунок закупівлі сировини. У 2022 році його обсяг становив 2 156,8 тис. грн, у 2023 році — 2 983,4 тис. грн, а у 2024 році — 2 822,3 тис. грн. Попри загальну позитивну тенденцію до зростання частки податкового кредиту у структурі ПДВ, така залежність означає підвищену чутливість підприємства до цінових коливань на ринку ресурсів. Навіть незначні зміни закупівельної вартості здатні трансформувати як обсяг витрат, так і рівень податкових зобов’язань, що, у свою чергу, впливає на загальний рівень фінансової рівноваги підприємства.

Другою проблемою, яка потребує особливої уваги, є поступове старіння основних засобів підприємства. Динаміка коефіцієнта зносу, який зріс від 29,3 % у 2023 році до 42,1 % у 2024 році, свідчить про прискорене виснаження виробничих фондів. Це не лише потенційно загрожує зниженням продуктивності та збільшенням операційних витрат, а й формує специфічні податкові наслідки. Недостатній обсяг інвестицій в оновлення обладнання означає менший рівень амортизаційних відрахувань, які могли б виступати інструментом зменшення бази оподаткування податком на прибуток. Відповідно, збільшення зносу основних засобів у середньостроковій перспективі може призвести до підвищення податкового навантаження та зниження чистої рентабельності діяльності.

Третьою важливою проблемою є нерівномірність формування податкових зобов'язань з ПДВ, що, як показав аналіз, тісно пов'язано зі сезонністю збуту та циклічністю діяльності підприємства. Суми ПДВ до сплати за період 2022–2024 років коливалися в межах від 1 382,7 тис. грн до 1 708,1 тис. грн. Такі коливання є природними для виробництва, де значні обсяги закупівель і відвантажень припадають на певні періоди року, але вони ускладнюють планування грошових потоків. У моменти пікового навантаження підприємство змушене акумулювати суттєві суми для розрахунків з бюджетом, що при недостатньо стабільному русі оборотних коштів може створювати тимчасові розриви ліквідності.

Четвертий аспект, який виявився досить значущим у процесі аналізу, пов'язаний з оптимізацією оборотних активів. Незважаючи на покращення показників у 2024 році, коли від'ємний робочий капітал був майже ліквідований і становив лише –1,6 тис. грн, ситуація у попередні роки демонструвала системний дефіцит оборотних ресурсів. У 2022 році він становив –447,6 тис. грн, а у 2023 році — –500,2 тис. грн. Це означає, що підприємство протягом тривалого періоду фінансувало частину необоротних активів за рахунок короткострокових зобов'язань. У податковому контексті така ситуація є ризиковою, адже саме через нестачу оборотних коштів

підприємства найчастіше стикаються з простроченнями ПДВ-розрахунків або неритмічністю сплати податку на прибуток та ЄСВ.

Окремо слід виділити технічні та організаційні проблеми адміністрування ПДВ. Деревообробні підприємства, зокрема ті, що працюють з лісоматеріалами, входять до групи платників, податкові накладні яких часто потрапляють під ризикові критерії СМКОР. За відсутності достатнього внутрішнього контролю це може призвести до блокування податкового кредиту і, як наслідок, до зростання фактичної суми ПДВ до сплати та погіршення ліквідності. У контексті ПП «РЕАЙ» такий ризик є цілком реальним, особливо зважаючи на значний обсяг операцій із закупівлі сировини.

Проблемним залишається і питання стратегічного податкового планування. Підприємство працює в умовах істотних коливань обсягів реалізації (від 18 497,5 тис. грн до 23 457,3 тис. грн у різні роки), що потребує запровадження методик прогнозування податкових платежів та визначення оптимальних сценаріїв використання фінансових ресурсів. Наразі такі інструменти на підприємстві не застосовуються, що знижує передбачуваність податкового навантаження й ускладнює управління грошовими потоками.

Таким чином, проведений аналіз показав, що податкове забезпечення діяльності ПП «РЕАЙ» має певні структурні недоліки, пов'язані зі специфікою виробництва, технічною складністю адміністрування окремих податків та недостатнім рівнем інтеграції податкового менеджменту у систему фінансового планування. При цьому виявлені проблеми не є критичними, але вони суттєво впливають на стійкість і прогнозованість діяльності підприємства, а отже, потребують розроблення комплексних заходів щодо їх усунення або мінімізації.

3.2. Шляхи оптимізації податкового навантаження та підвищення ефективності податкового менеджменту ПП «РЕАЙ»

Оптимізація податкового навантаження є одним з основних чинників підвищення ефективності фінансового управління підприємством, особливо у

випадку виробничих суб'єктів господарювання, для яких податки не лише формують обов'язкову частину витрат, але й безпосередньо впливають на структуру оборотних коштів, рівень інвестиційної активності та можливість реалізації довгострокових стратегічних цілей. Для ПП «РЕАЙ» ці питання мають особливе значення, оскільки результати аналізу попередніх періодів засвідчили наявність низки структурних дисбалансів — від нестачі оборотного капіталу до циклічності податкових зобов'язань із податку на додану вартість, які уможлиблюють появу касових розривів і коливань ліквідності.

Виходячи із зазначеного, одним із ключових напрямів оптимізації податкового навантаження є розбудова системи стратегічного податкового планування, яке має забезпечити передбачуваність податкових потоків і зменшити ризик накопичення надмірних фіскальних зобов'язань у ті періоди, коли підприємство стикається зі зниженням обсягів реалізації або підвищенням вартості сировини. У практичному аспекті це означає, що ПП «РЕАЙ» має перейти від епізодичного обліку податків до формування квартальних і річних прогнозних моделей, в яких податкові платежі будуть розглядатися не ізольовано, а як складова частина виробничо-фінансового циклу.

З огляду на коливання обсягів виручки (від 18,5 млн грн у 2022 році до 23,5 млн грн у 2023 році й подальшого зниження до 21,0 млн грн у 2024 році) підприємству доцільно запровадити модель сценарного прогнозування, що передбачає аналіз оптимістичного, базового та песимістичного сценаріїв розвитку податкової ситуації. Це дозволить точніше передбачити динаміку податку на прибуток та ПДВ. Наприклад, у разі зниження обсягів реалізації на 10 % обсяг податку на прибуток може зменшитися непропорційно більше, якщо буде скориговано структуру витрат, у той час як ПДВ, навпаки, може зрости через зміну співвідношення податкових зобов'язань та податкового кредиту.

Для ПДВ важливо враховувати і сезонну структуру закупівель, оскільки обсяг податкового кредиту, як показано аналізом, у певні періоди перевищував 2,8 млн грн. У випадку нерівномірної реєстрації податкових накладних це може призводити до ситуацій, коли у підприємства виникають пікові суми ПДВ до

сплати. Саме тому підприємству слід створити внутрішній регламент щодо оптимізації графіка реєстрації податкових накладних, намагаючись рівномірно розподілити податковий кредит між періодами, особливо у випадку закупівель великих партій сировини.

Другим важливим напрямом оптимізації податкового навантаження є ефективне управління оборотним капіталом, що має прямий вплив на своєчасність сплати податків. Від’ємний робочий капітал підприємства у 2022–2023 роках (–447,6 та –500,2 тис. грн відповідно) був свідченням того, що короткострокові зобов’язання перевищували можливості покриття їх оборотними активами. Хоча у 2024 році ситуація була практично вирівняна, структура оборотних активів залишилася не повністю оптимізованою. Проблемою залишається повільна оборотність дебіторської заборгованості, що призводить до затримки надходжень грошових коштів і, відповідно, до ускладнення виконання податкових зобов’язань.

У цьому контексті підприємству доцільно впровадити жорсткішу політику контролю дебіторської заборгованості, яка може передбачати, зокрема, запровадження системи авансових платежів або знижок для тих контрагентів, які здійснюють оплату у стислі строки. З іншого боку, необхідно оптимізувати рівень запасів, що у багатьох виробничих підприємств є одним із ключових факторів заморожування коштів. Наприклад, зниження середніх запасів на 100–150 тис. грн може дати підприємству змогу акумулювати додаткові ресурси для покриття періодичних пікових податкових платежів.

Важливою частиною оптимізаційного процесу є вдосконалення адміністрування ПДВ, що включає управління ризиками блокування податкових накладних. Досвід українських підприємств у деревообробній галузі показує, що саме порушення порядку документального оформлення операцій з лісоматеріалами часто стає причиною такого блокування. ПП «РЕАЙ» варто впровадити практику внутрішнього податкового аудиту, що передбачає регулярну перевірку первинних документів, відповідності номенклатури, перевірку ПІН контрагентів та контроль відповідності операцій

податковим нормам. Подібні заходи не лише знижують імовірність блокування накладних, але й сприяють підвищенню загальної податкової культури підприємства.

Окремий напрям оптимізації податкового навантаження полягає у використанні передбачених Податковим кодексом інвестиційних стимулів. Зростання коефіцієнта зносу основних засобів до 42,1 % у 2024 році є серйозним індикатором того, що підприємство має потребу в оновленні виробничих фондів. Використання прискореної амортизації, яка допускається для окремих груп основних засобів, дозволить підприємству швидше списувати вартість обладнання на витрати, тим самим знижуючи базу оподаткування податком на прибуток і формуючи фінансові передумови для модернізації.

Більш того, підприємство може скористатися можливостями, які надають державні та регіональні програми підтримки виробничого сектору. Такі програми передбачають компенсацію частини витрат на закупівлю обладнання, пільгові кредити та лізинг, а також грантові програми, що стимулюють створення робочих місць. Використання таких програм має двосторонній ефект: з одного боку, це полегшує фінансовий тягар модернізації, а з іншого — створює податкову економію, оскільки збільшується амортизаційна база.

Таким чином, оптимізація податкового навантаження ПП «РЕАЙ» має здійснюватися не через мінімізацію податків як таких, а через якісне управління внутрішніми фінансовими процесами, підвищення прозорості податкового обліку, використання можливостей законодавства та активну інтеграцію податкового планування у загальну систему фінансової політики підприємства. Лише комплексний підхід дасть змогу підприємству підвищити стійкість, уникнути раптових фіскальних ударів та забезпечити ресурси для довгострокового розвитку.

3.3. Напрями удосконалення податкового регулювання суб'єктів господарювання в Україні

Функціонування ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 роках дозволяє оцінити не лише внутрішні аспекти податкового менеджменту підприємства, але й ті інституційні фактори, що визначають ефективність податкової системи України загалом. На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що існуюча модель податкового регулювання підприємств виробничого сектору має як сильні сторони, так і системні обмеження, пов'язані з недостатньою передбачуваністю норм законодавства, фрагментарністю стимулюючої складової та надмірною складністю процедур адміністрування окремих податків, насамперед податку на додану вартість.

Академічний аналіз податкової системи передбачає оцінку її ефективності з погляду узгодженості фіскальних, регулятивних та стимулюючих функцій. У цьому контексті доцільно виокремити кілька ключових напрямів її вдосконалення.

Першим із них є удосконалення механізмів оподаткування прибутку, які відіграють ключову роль у формуванні інвестиційного потенціалу підприємств. Діючи в Україні модель податку на прибуток має переважно фіскальну спрямованість і лише частково враховує потреби підприємств у модернізації виробничих фондів. Формальний характер амортизаційних правил не дозволяє суб'єктам господарювання гнучко адаптувати темпи списання основних засобів до реального ритму їх фізичного та морального зносу, що є особливо актуальним для галузей, пов'язаних із переробкою сировини та використанням техніки з високою інтенсивністю експлуатації. У цьому зв'язку доцільно розширити перелік основних засобів, для яких може застосовуватися прискорена амортизація, а також удосконалити механізм інвестиційного податкового кредиту, який, попри наявність у законодавстві, фактично застосовується українською рідко через складність процедур та відсутність достатньої нормативної деталізації.

Другим напрямом реформування державної податкової політики має стати вдосконалення системи адміністрування ПДВ. У науковій літературі ПДВ часто розглядається як один із найбільш ефективних щодо фіскального потенціалу податків, проте саме складність його адміністрування є ключовою перешкодою для підприємств. Аналіз діяльності ПП «РЕАЙ» засвідчив, що ризики блокування податкових накладних та технічних збоїв у системі електронного адміністрування суттєво впливають на стабільність формування податкового кредиту та чистих податкових зобов'язань підприємства. Із позицій державного регулювання доцільним є впровадження прозорості та науково обґрунтованої системи критеріїв ризиковості, яка зменшила б кількість випадків необґрунтованого блокування операцій. Крім того, необхідно забезпечити скорочення строків адміністративного оскарження рішень контролюючих органів, аби зменшити непрямі втрати бізнесу, пов'язані з необхідністю тимчасового залучення додаткових фінансових ресурсів.

Третім напрямом реформування податкової системи є вдосконалення місцевого оподаткування, зокрема податку на землю та податку на нерухомість. Зважаючи на те, що виробничі підприємства є суттєвими власниками площ і земельних ділянок, надмірне податкове навантаження у сфері місцевих податків може суттєво знижувати можливості для розвитку виробництва. В контексті цього доцільно впровадити більш гнучкі механізми визначення ставок місцевих податків і сприяти диференціації ставок залежно від рівня зайнятості, експортного потенціалу та інвестицій у розвиток місцевої громади.

Окремою важливою проблемою є недостатня інтеграція української податкової системи у європейський податковий простір. У межах процесу євроінтеграції Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити відповідність національної системи оподаткування принципам Директив ЄС щодо ПДВ, корпоративного оподаткування, акцизів та правил протидії розмиванню податкової бази. Однак імплементація цих норм вимагає не механічної адаптації, а ретельного аналізу специфіки національного економічного середовища. Зокрема, запровадження стандартів BEPS потребує врахування

масштабів українського бізнесу, рівня цифровізації та можливостей контролюючих органів.

Запровадження стандартів BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) в Україні є одним із ключових напрямів гармонізації податкової системи з міжнародними нормами та принципами прозорого оподаткування. Ініціатива BEPS була розроблена ОЕСР та країнами «Великої двадцятки» у відповідь на глобальне явище розмивання податкової бази та переміщення прибутків у юрисдикції з мінімальними або нульовими ставками оподаткування. Її головна мета полягає не лише в ліквідації схем агресивного податкового планування, але й у створенні прозорої, передбачуваної та справедливої системи оподаткування транснаціональних компаній і середнього бізнесу.

Особливість впровадження BEPS полягає в тому, що це не окремий закон чи вимога, а комплекс із 15 послідовних дій, які охоплюють практично всі компоненти корпоративного оподаткування — від трансфертного ціноутворення до міжнародного обміну податковою інформацією (дод. А). Для України, яка ще перебуває на етапі розвитку як інституційного середовища, так і податкової культури, ключовим викликом є адаптація цих стандартів до масштабів і можливостей національного бізнесу.

Зокрема, імплементація BEPS передбачає запровадження кількох груп заходів.

Перша група — прозорість оподаткування та податковий обмін інформацією. Це включає автоматичний обмін фінансовою інформацією між податковими органами різних країн (CRS), приєднання до Многосторонньої конвенції МСАА та впровадження єдиних форматів електронної звітності. Для України це означає необхідність створення технічно спроможних інформаційних систем, здатних не лише накопичувати, а й передавати податкові дані у міжнародних стандартах. У практичній площині це вимагає суттєвого збільшення обсягів цифровізації ДПС, оскільки без точного й узгодженого формату електронної інформації автоматичний обмін є неможливим.

Друга група — протидія агресивному податковому плануванню. До цієї групи належать такі дії BEPS, як:

- обмеження віднесення процентів до витрат;
- протидія використанню пільгових режимів;
- мінімізація зловживань угодами про уникнення подвійного оподаткування;
- запобігання штучному уникненню статусу постійного представництва.

Для України це означає необхідність посилення контролю за операціями з нерезидентами, перевірку економічної сутності трансакцій, а також оцінку того, чи відповідає юридична форма операції її реальному економічному змісту. Водночас надмірна жорсткість таких правил може створити додаткове адміністративне навантаження на малий і середній бізнес.

Третя група — удосконалення правил трансфертного ціноутворення. Йдеться про стандарти, що регулюють встановлення цін у операціях між пов'язаними особами. В межах BEPS визначена потреба у більш точному документуванні таких операцій, запровадженні концепції «сутність понад форму» (substance over form) та створенні трирівневої структури звітності: Master file, Local file, Country-by-country reporting (CbCR). Для України це означає, що підприємства, які мають міжнародні зв'язки або працюють із нерезидентами, повинні готувати значно ширшу документацію, здатну підтвердити ринковість цін і відсутність штучного переміщення прибутку в інші юрисдикції.

Четверта група — оновлення моделей міжнародних договорів та мінімізація можливостей подвійного ненарахування податків. Україна повинна імплементувати MLI — Багатосторонню конвенцію, яка автоматично змінює більшість угод про уникнення подвійного оподаткування. Це суттєво ускладнює використання низькоподаткових юрисдикцій для оптимізації, оскільки з'являються:

- тест «головної мети» (Principal Purpose Test, PPT);
- вимоги до реальної економічної присутності;

– обмеження щодо знижених ставок податку на репатріацію доходів.

У практичному сенсі BEPS спрямований не лише на боротьбу з глобальними корпораціями, але й на створення умов, за яких кожне підприємство — незалежно від масштабів — платить податки в тій країні, де створюється економічна цінність. Саме тому питання запровадження BEPS в Україні потребує зваженого підходу: рівень цифровізації, можливості податкових органів та ступінь готовності бізнесу до нових вимог суттєво відрізняються від аналогічних показників країн ЄС.

У цьому контексті гармонізація процедур адміністрування податків — це не лише технічне завдання, а комплекс інституційних реформ, що включає:

- створення єдиних форматів електронного подання податкової інформації (за моделлю SAF-T);
- уніфікацію вимог до податкової звітності;
- запровадження електронного аудиту;
- забезпечення сумісності систем ДПС з міжнародними платформами обміну даними.

Змістовно це означає, що запровадження BEPS не може бути механічним копіюванням норм, а вимагає адаптації до українського економічного середовища. Український малий та середній бізнес не має таких ресурсів, як транснаціональні компанії, а контролюючі органи — таких технологічних можливостей, як податкові адміністрації країн ЄС. Саме тому імплементація BEPS має здійснюватися поступово, з урахуванням економічних реалій та можливостей підприємств.

Отже, пропозиції щодо вдосконалення державної податкової системи повинні передбачати поєднання стимулюючих та контролюючих механізмів, адаптованих до реальних умов функціонування бізнесу. Для підприємств, подібних до ПП «РЕАЙ», це означає створення більш передбачуваного та прозорого податкового середовища, яке дозволило б підприємству підвищити ефективність виробничих процесів, спрямувати ресурси на модернізацію та покращити фінансову стійкість у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 3

Узагальнення результатів, отриманих у межах третього розділу, дає змогу сформулювати цілісне розуміння того, які чинники визначають податкове навантаження ПП «РЕАЙ» та якими є можливі напрями його оптимізації. Проведене дослідження засвідчило, що ефективність податкового менеджменту підприємства формується під впливом структурних особливостей виробництва, організації фінансових потоків та загального стану податкового середовища.

Проблеми, виявлені в межах аналізу, пов'язані передусім із високою матеріалоємністю продукції та нерівномірністю формування податкового кредиту з ПДВ. Значні коливання між податковими періодами ускладнюють прогнозування податкових платежів і потребують побудови системи регулярного планування та сценарного аналізу. Додатковим обмеженням для підприємства виступають недоліки в управлінні оборотним капіталом: від'ємний робочий капітал у 2022–2023 роках є свідченням ризиків ліквідності, що прямо пов'язані з виконанням податкових зобов'язань.

З огляду на це оптимізація податкового навантаження ПП «РЕАЙ» має здійснюватися через впровадження вдосконалених процедур внутрішнього контролю, прогнозування податків і посилення дисципліни управління дебіторською заборгованістю. Важливою є також модернізація виробничих потужностей, оскільки зростання коефіцієнта зносу до 42,1 % вказує на необхідність застосування інструментів прискореної амортизації або інвестиційних стимулів, які водночас знижують податковий тиск і створюють умови для підвищення продуктивності.

На макрорівні дослідження показало, що значна частина податкових ризиків ПП «РЕАЙ» має інституційне походження. Йдеться насамперед про складність адміністрування ПДВ, ризики блокування податкових накладних та недостатню прозорість критеріїв ризиковості. Вирішення цих питань потребує державних заходів, спрямованих на цифровізацію ДПС, вдосконалення СМКОР та прискорення процедур адміністративного оскарження. У цьому контексті

важливою складовою є імплементація стандартів BEPS, що вимагають від України гармонізації механізмів звітності, підвищення прозорості операцій з нерезидентами та адаптації податкового адміністрування до міжнародних практик.

У підсумку варто підкреслити, що податкове регулювання діяльності ПП «РЕАЙ» повинно поєднувати внутрішні управлінські рішення підприємства та зовнішні інституційні зміни. Лише за умови такого поєднання можливо досягти балансу між фіскальною ефективністю та стимулюючою функцією податків, а також створити передумови для тривалого розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємства в умовах динамічних економічних змін.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження дало змогу системно узагальнити теоретико-методологічні, організаційні та прикладні аспекти податкового регулювання діяльності суб'єктів господарювання в Україні, а також оцінити вплив податкового навантаження на фінансово-майновий стан ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 роках. Узагальнення отриманих результатів дозволяє сформулювати низку теоретико-методологічних висновків і практичних рекомендацій.

1. Податкове регулювання є однією з ключових складових державного впливу на економіку, яке забезпечує взаємодію інтересів держави, бізнесу та суспільства. Через податки держава впливає на обсяг і структуру доходів підприємств, рівень витрат, формування собівартості, інвестиційну активність, обсяг оборотних коштів, фінансову стійкість і платоспроможність суб'єктів господарювання.

2. Регулююча функція податків реалізується за допомогою широкої системи інструментів, які умовно поділяють на системні (загальний рівень оподаткування, спрощена система, структура податків) та локальні (елементи окремих податків — ставки, пільги, порядок нарахування, база оподаткування). Саме поєднання цих інструментів визначає стимулюючий або стримувальний вплив податкової системи на діяльність підприємств.

3. Ефективність податкової системи залежить не лише від рівня податкових ставок, а й від якості адміністрування, передбачуваності законодавства, цифровізації процедур та реального доступу підприємств до стимулюючих інструментів. У сучасних умовах особливого значення набувають прозорість оподаткування, зменшення адміністративного тиску та наближення податкової системи України до стандартів ЄС і ОЕСР.

4. Моніторинг фінансово-майнового стану та податкового навантаження ПП «РЕАЙ» у 2022–2024 роках дозволив виявити низку важливих тенденцій:

1) Показники фінансової стійкості у 2024 році суттєво покращилися. Власний капітал зріс до 1 372,6 тис. грн, а коефіцієнт автономії підвищився до 0,621. Робочий капітал із суттєво від'ємного значення у 2022–2023 роках був практично вирівняний у 2024 році (–1,6 тис. грн), що свідчить про оздоровлення структури фінансування.

2) Рентабельність діяльності залишалася високою. Чиста рентабельність продажу становила 7,2–12,9 %, ROA — 54,6–114,4 %, ROE — 123,6–268,7 %. Це свідчить про високу операційну ефективність навіть за умов коливання доходів.

3) Проблемними залишаються матеріалоємність виробництва, зношеність основних засобів (коефіцієнт зносу у 2024 році — 42,1 %), нерівномірність ПДВ-навантаження та обмеженість оборотного капіталу.

4) Структура податків, що сплачувало підприємство, є типовою для виробничої сфери: ПДВ, податок на прибуток, ЄСВ, а також окремі місцеві податки. Основне податкове навантаження припадало на непрямі податки, насамперед ПДВ.

5) Податок на додану вартість був найбільшим у структурі обов'язкових платежів. Податкові зобов'язання становили 3 699,5–4 691,5 тис. грн, податковий кредит — 2 156,8–2 983,4 тис. грн, а сума ПДВ до сплати — 1 382,7–1 708,1 тис. грн. Динаміка ПДВ повністю корелювала з обсягами виробництва та реалізації продукції. Підприємство не зазнавало критичного навантаження, проте було чутливим до блокування податкових накладних та сезонності закупівель.

6) Податок на прибуток формувався на основі стабільно позитивного результату діяльності. У 2023 році чистий прибуток досяг 3 022,4 тис. грн, у 2024 році — 1 834,1 тис. грн.

7) ЄСВ мав помірний вплив на витрати підприємства, його частка в собівартості становила лише 1,1–1,2 %, що відображає матеріалоємність виробництва.

5. Пропозиції щодо підвищення ефективності податкового регулювання діяльності ПП «РЕАЙ» полягають у наступному:

1. Підвищити ефективність податкового менеджменту через впровадження системи податкового планування: квартального прогнозування ПДВ, податку на прибуток та ЄСВ; моделювання сценаріїв зміни податкового навантаження; формування графіка рівномірної реєстрації податкових накладних.

2. Оптимізувати оборотний капітал: скоротити рівень запасів; посилити контроль дебіторської заборгованості; запровадити систему авансових платежів або знижок за швидку оплату.

3. Впровадити внутрішній податковий аудит для зниження ризиків блокування податкових накладних та підвищення достовірності первинних документів.

4. Активно використовувати інструменти прискореної амортизації та інвестиційних стимулів, передбачених Податковим кодексом України, з метою оновлення виробничого обладнання та зниження бази оподаткування податком на прибуток.

5. Розглядати можливість участі в державних програмах підтримки виробничого сектору — грантових, інвестиційних, лізингових, що дозволить прискорити модернізацію основних засобів.

6. З метою удосконалення податкової політики щодо регулювання діяльності суб'єктів господарювання в Україні:

1) Продовжувати політику детінізації економіки, зокрема у сфері готівкових операцій, що забезпечить рівні умови для всіх суб'єктів господарювання та збільшить базу оподаткування.

2) Розширити систему податкових стимулів для виробничих підприємств: запровадити податкові пільги для інноваційних та інвестиційних проектів; відновити податкові канікули для підприємств, що працюють у сфері енергоефективності; передбачити пільгові умови для новостворених підприємств із створенням робочих місць.

3) Удосконалити амортизаційну політику — розширити перелік основних засобів, на які може застосовуватися прискорена «податкова» амортизація.

4) Спростити адміністрування ПДВ: забезпечити прозорість критеріїв ризиковості СМКОР, скоротити строки розгляду та оскарження рішень, удосконалити алгоритми реєстрації накладних.

5) Прискорити цифровізацію податкової служби: запровадити єдиний стандарт електронної звітності SAF-T, розширити застосування електронного аудиту, інтегрувати ДПС до міжнародних систем обміну інформацією.

6) Забезпечити адаптивне впровадження стандартів BEPS, враховуючи масштаби українського бізнесу, технічну спроможність ДПС та рівень цифрової готовності підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17> (дата звернення: 31.10.2025).
2. Андрусяк Т.В. Податкове навантаження підприємств в умовах економічної нестабільності. *Фінанси України*. 2023. №2. С. 35–48.
3. Бабенко В.І. Адміністрування ПДВ в Україні: сучасні виклики та напрями вдосконалення. *Економіка та держава*. 2024. №1. С. 19–25.
4. Бондарук О.М. Податкове навантаження та його вплив на фінансову стійкість підприємств. Київ: ДУТ, 2020. 180 с.
5. Бутирська О.О. Податкова політика як чинник фінансової стійкості підприємств реального сектору. *Вісник економічної науки України*. 2023. №4. С. 52–59.
6. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України. Київ: Центр навчальної літератури, 2002. 592 с.
7. Галамай Р.Я. Бюджетно-податкова політика в системі макроекономічного регулювання. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 352 с.
8. Гринчук М.М. Податкові стимули інвестиційної активності: оцінка ефективності в Україні. *Фінансовий простір*. 2024. №3. С. 14–23.
9. Данілевська О.О. Податкова політика України в умовах економічних трансформацій. Київ: КНЕУ, 2020. 298 с.
10. Державна податкова служба України. Офіційний вебсайт. URL: <https://tax.gov.ua>
11. Дячук А.О. BEPS у практиці оподаткування підприємств: проблеми впровадження та перспективи. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. №7. С. 41–49.
12. Дяченко Л.І. Оподаткування підприємств: сучасні тенденції та проблеми реформування. *Економічний вісник*. 2021. №5. С. 12–20.

13. Дубровська О.С. Податкове адміністрування в Україні: сучасний стан та перспективи реформування. *Фінанси України*. 2022. №7. С. 45–58.
14. Жигало І.В. Податок на прибуток підприємств: сучасні тенденції та напрямки реформування. *Економіка і держава*. 2024. №5. С. 29–34.
15. Жулін О.І. Розвиток податкового регулювання підприємницької діяльності в умовах євроінтеграції. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2021. №12. С. 16–22.
16. Загорельська Т.Ю. Податкове адміністрування: теорія і практика. Київ: КНЕУ, 2018. 304 с.
17. Іванов Ю.Б., Карлін М.І. Податкова політика: теорія і практика. Київ: Кондор, 2017. 312 с.
18. Кіївська О.В. Ефективність податкових інструментів стимулювання зайнятості. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2023. №1. С. 73–81.
19. Кириленко О.П. Місцеві фінанси. Київ: Знання, 2014. 363 с.
20. Кізима Т.О. Податкове навантаження: сутність, оцінювання, вплив на діяльність підприємств. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 210 с.
21. Клепанчук О.Ю., Вірт М.Я. *Податкове регулювання малого бізнесу: монографія*. Львів: ЛКА, 2017. 254 с.
22. Климчук О.В. Ризики адміністрування ПДВ для підприємств матеріалоємних галузей. *Фінансовий ринок України*. 2023. №11. С. 45–53.
23. Ковальчук Л.Ю. ЄСВ: вплив на витрати підприємств та ринок праці. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2023. №9. С. 37–43.
24. Колос І.М. Податкова політика України у контексті євроінтеграції. *Економічний часопис*. 2024. №2. С. 58–66.
25. Кондращенко О.М. Фіскальне регулювання економічного розвитку: сучасні підходи. *Економіка та регіон*. 2023. №4. С. 20–28.
26. Краус Н.М., Краус К.М. Цифровізація податкового адміністрування: виклики та перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №8. С. 12–18.
27. Лисяк Л.В., Каламбет С.В. Соціальні фінанси. Дніпро: ДУФМ, 2016. 224 с.

28. Луцик І.М. Імплементція BEPS в Україні: стан та перспективи. *Фінансовий простір*. 2021. №2. С. 34–41.
29. Луніна І.О. Бюджетна та податкова політика в умовах сучасних викликів. Київ: ІЕП НАНУ, 2019. 288 с.
30. Мартинюк О.В. Оподаткування ПДВ у деревообробній промисловості. *Регіональна економіка*. 2024. №1. С. 77–85.
31. Мельник М.І., Лободіна О.М. Податкова система. Київ: Знання, 2020. 472 с.
32. Мойсеєнко І.П. Модернізація податкової системи України: проблеми та шляхи. *Фінансовий ринок України*. 2022. №4. С. 31–39.
33. Молдован О.О. Фіскальна політика України. Київ: НІСД, 2019. 224 с.
34. Олексієнко О.І. Податкові ризики підприємств: сучасні методи оцінювання. *Економіка та управління*. 2021. №6. С. 54–61.
35. Олійник Т.О. ПДВ в Україні: проблеми адміністрування. *Економіка і суспільство*. 2024. №1. С. 97–104.
36. Опарін В.М. Інвестиції: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2013. 487 с.
37. Підгірна Л.С. Податкова безпека підприємств: інструменти оцінювання. *Фінанси, облік і аудит*. 2025. №1. С. 11–20.
38. Пилипенко Н.Ю. Податок на додану вартість: тенденції та проблеми адміністрування. *Фінанси України*. 2023. №3. С. 41–52.
39. Пилипенко О.Є. Податкові пільги: ефективність і ризики. *Економіка розвитку*. 2021. №2. С. 24–30.
40. Покоłodна М.М. Податкове регулювання підприємницької діяльності. Харків: ХНЕУ, 2021. 296 с.
41. Пухтинський М.І. Реформування податкової системи України. Київ: Ліра-К, 2020. 264 с.
42. Романенко О.Г. Фінанси. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 416 с.
43. Сидоренко Г.М. Особливості оподаткування підприємств у період воєнного стану. *Економічний дискурс*. 2023. №4. С. 18–26.
44. Симоненко Т.О. Прискорена амортизація як стимул модернізації виробництва. *Економічний вісник*. 2023. №12. С. 22–30.

45. Соколовська А.М. Податкова система України. Київ: Алерта, 2011. 528 с.
46. Ставицький А.В. Податковий менеджмент у цифровій економіці. *Економічний аналіз*. 2022. №8. С. 33–40.
47. Терьохіна В.В. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності підприємств. *Економічний форум*. 2020. №3. С. 9–16.
48. Терещенко О.О. Регулятивна роль податків. *Економіка і прогнозування*. 2020. №3. С. 51–62.
49. Ткаченко Ю.В. Оцінювання податкового навантаження: методичні підходи. *Менеджмент та підприємництво*. 2024. №3. С. 33–41.
50. Федосов В.М., Юрій С.І. Фінанси. Київ: Знання, 2012. 687 с.
51. Фурман І.В. Оподаткування прибутку підприємств: сучасні аспекти. *Фінанси, облік і аудит*. 2021. №8. С. 17–24.
52. Чугунов І.Я. Публічні фінанси. Київ: КНЕУ, 2018. 416 с.
53. Чумакова А.В. Податкове регулювання в умовах цифровізації. *Бізнес Інформ*. 2023. №10. С. 63–70.
54. Шевель О.М. Оптимізація податкового менеджменту підприємств у воєнний період. *Фінанси, економіка і право*. 2024. №6. С. 18–26.
55. Шевчук О.Л. Податкова політика України: стратегічні орієнтири. *Фінанси України*. 2022. №10. С. 5–20.
56. Шклярчук С.А. ПДВ в Україні: проблеми та напрями реформування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. №4. С. 13–20.
57. OECD. BEPS Implementation Minimum Standards: Progress Report 2023. 256 p.
58. Taxation Trends in the European Union. Brussels, 2022. 316 p.

Додаток А

Основні дії Плану BEPS, їх зміст та значення для України

№ Дії BEPS	Назва заходу (Action)	Зміст заходу	Практичне значення для України
1	Податкові виклики цифрової економіки	Виявлення прогалин в оподаткуванні цифрових послуг	Потреба модернізації ПДВ на електронні послуги, регулювання діяльності цифрових платформ
2	Нейтралізація гібридних невідповідностей	Усунення подвійних відрахувань і неузгоджень податкових режимів	Запобігання маніпуляціям у транскордонних операціях; адаптація правил до угод про уникнення подвійного оподаткування
3	Контроль іноземних компаній (CFC rules)	Оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній	Уже імплементовано в Україні: впливає на бізнес з КІК, потребує цифрової підтримки ДПС
4	Обмеження процентних витрат	Запровадження лімітів на віднесення відсотків до витрат	Надзвичайно актуально для підприємств, що використовують кредити та фінансовий лізинг
5	Протидія шкідливим податковим режимам	Оцінка податкових стимулів на предмет зловживань	Необхідність перегляду спеціальних режимів і пільг, гармонізація з нормами ЄС
6	Запобігання зловживанню угодами про уникнення подвійного оподаткування	Введення тесту «головної мети» (PPT)	Захист бюджету від використання офшорних схем, автоматичні зміни через MLI
7	Запобігання уникненню статусу постійного представництва	Чіткіші критерії визначення діяльності постійного представництва	Вплив на компанії-нерезиденти, що працюють в Україні, і прозорість їх оподаткування
8–10	Удосконалення трансфертного ціноутворення	Підсилення правил щодо ціноутворення між пов'язаними особами	Формування Master file, Local file та CbCR; зростання обсягу документації підприємств
11	Моніторинг ефективності BEPS	Системний аналіз результатів впровадження	Необхідність створення аналітичних інструментів при Мінфіні та ДПС
12	Розкриття схем податкового планування	Обов'язкове повідомлення про агресивні структури	Потребує інституційної зрілості ДПС та відповідальних процедур розкриття
13	Документація з трансфертного ціноутворення	Стандартизований трирівневий підхід до звітності	Зростання прозорості транзакцій із нерезидентами
14	Ефективне вирішення	Удосконалення процедур	Актуально у зв'язку з

№ Дії BEPS	Назва заходу (Action)	Зміст заходу	Практичне значення для України
	податкових спорів	вирішення міжнародних спорів	розширення мережі податкових договорів
15	Многосторонній інструмент MLI	Автоматична зміна угод про уникнення подвійного оподаткування	Україна вже приєдналась; потребує гармонізації внутрішніх норм ПКУ